سنڌي

سِنڌوُ پارَتيِ

درجو اَٺون

شڪشڻ کاتي جو منظور ڪيل نمبر : پر.ش.س ٠٩- ٢٠٠٨
منظوري ٥٠٥ (١٠) ٦٠ - تاريخ ٢٠٠٨-١٢-٢٩

سِنڌُو ڀارَتِي

سنڌِي

درجو آٺون

نالو ______________

اسڪول ______________

درجو ______ پارٽ ______

٢٠٠٩

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي وَ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي.

پهريون ڇاپو : ٢٠٠٩	©مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي ٤١١٠٠٤. مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل وٽ هن ڪتاب جا سڀ حق واسطا محفوظ رهندا. هن ڪتاب مان ڪوبہ ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل جي لکيت ۾ منظوريءَ کانسواءِ ڪڍي نٿو سگهجي.
سنڌي ڀاشا سمتي : (نينڊ ڏنل)	ڊاڪٽر ديال آشا ڊاڪٽر بلديو مٽلاڻي شري راجمڪار موهناڻي شري دامودار لعلواڻي شري رميش آهوجا شريمتي ميران گدواڻي شريمتي ڪومل جاني شري شوڪمار ڪتري
سنيوجڪ (نينڊ ڏيندڙ)	شري ناگراڻي وجيہ تلوڪچند (وشيش اڌڪاري سنڌي) مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ منڊل، پُڻي.
چترڪار	شري بالڪرشن، اُلهاسنگر
ٽائيپ سيٽنگ :	پي - وي پرنٽنگ اينڊ پبليڪشن اُلهاسنگر.
نرمتي	شري سنجيہ ڪامبلي، نرمتي اَڌڪاري شري سنديپ آسگانوڪر، سهايڪ اَڌڪاري
سنيوجڪ :	شري وجيہ تلوڪچند ناگراڻي (وشيش اڌڪاري سنڌي)
ڪاغذ :	٦٠، جي. ايس. ايم ڪريم ووھ
پرڪاشڪ :	شري وويڪ. يو. گوساوي ڪنٽرولر، مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي منڊل، پرڀاديوي، ممبئي - ٢٥.
ڇپيندڙ :	VIJAY PRINTING PRESS Mumbai - 400 013
ڇپائي آرڊر :	N/Tech/2009-10/ 4000.

ڀارت جو سنوڌان

مُهاڳ

اَسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪُ مُڪمل طور
خود مُختيارُ سماجوادي سَرو-ڌرم-سَم-ڀاوَ وادو
لوڪشاهي گڻراجيہ بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو
ڪري ۽ اُنهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي،
سماجڪ، آرٿڪ ۽ راجنيتڪ نياءُ،
ويچار، اظهار، وشواس، شرڌا ۽ اُپاسنا جي آزادي،
درجي ۽ موقعي جي سمانتا،
خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ لاءِ
۽ اُنهن سڀني ۾ شخصي شوَمان ۽ راشٽر جي
ايڪتا توڙي اَکنڊتا جي خاطري ڏيندڙ ڀائيچارو
وڌائڻ لاءِ
اسانجي هن سنوڌان سڀا ۾
اَڄ تاريخ چوويهين نومبر، ١٩٤٩ع جي ڏينهن،
هن ذريعي هيءُ سنوڌان سويڪار ڪري، اُن کي
قانون جي روپ ۾ پاڻ کي ارپڻ ڪريون ٿا.

پرتگيا

’ڀارت منهنجو ديش آهي. سڀ ڀارتواسي منهنجا ڀائر ۽ ڀينر آهن.

مونکي پنهنجي ديش لاءِ پيار آهي ۽ مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي ورثي تي گؤرو آهي. مان سدائين ان جي لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنهنجن مٽن، مائٽن، اُستادن بزرگن جو سنمان ڪندس ۽ هرڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس.

مان پرتگيا ٿو ڪريان ته مان ديش ۽ ديشواسين سان سچو رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگيءَ ۾ ئي منهنجو سک سمايل آهي.‘

پرستاونا

راشٽريه شڪشا نيتي ٢٠٠٤، موجب مهاراشٽر راجيه پراٿمڪ ۽ ماڌيمڪ شڪشا جو پاٺيه ڪرم تيار ڪيو آهي. سرڪار طرفان منظور ڪيل سنڌي فرسٽ ۽ سيڪنڊ ٻوليءَ جي پاٺيه ڪرم جي آڌار تي مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي ۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل طرفان سلسليوار پهرئين ڪان اٺين ۽ پنجين ڪان اٺين درجي تائين سنڌي ڀاشا جا درسي ڪتاب تيار ڪيا پيا وڃن. اُن موجب اٺين درجي لاءِ سيڪنڊ ڀاشا جو سنڌو ڀارتي (سنيڪت) درسي ڪتاب توهان جي هٿن ۾ ڏيندي اسان کي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

غير سنڌي اسڪول ۾ پڙهندڙ شاگردن لاءِ سيڪنڊ ٻولي سنڌيءَ جي درسي ڪتاب ۾ ٻوليءَ سان واسطو رکندڙ لياقتن ٻڌڻ، ڳالهائڻ ٻولائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ کي اڀياس جو آڌار بڻايو ويو آهي. اِنهن لياقتن تي مدار رکندڙ اڀياس ڏنو ويو آهي. شاگرد انهيءَ جو استعمال ڪاميابيءَ سان ڪري سگهن، انهيءَ لاءِ اهو روايتي نموني ۾ نه ڏيئي عملي نموني ۾ ڏنو ويو آهي. پڙهڻ پاڙهڻ جي ڪاروائي ٻال مرڪزي ۽ مزيدار ٿئي، اهڙو وشال نظريو ڌيان ۾ رکي ڪتاب کي تيار ڪيو ويو آهي.

هن درسي ڪتاب ۾ ڪن سبقن ذريعي مشغوليون ۽ پروجيڪٽ ڏنل آهن، جن ۾ شاگردن کي ڀهرو وٺڻ جا وجهه ملن ٿا. درسي ڪتاب ۾ عملي ڪم پڻ ڏنو ويو آهي جئين ته شاگرد اُهي استعمال ڪن، ۽ اُن ذريعي وياڪرڻ جي رٿا کي سمجهن. هاڻوڪي ايندڙ وقت جي نرالپ ۽ پسندي شاگردن جي گيان وڌائڻ ۽ وندر جو ذريعو بڻجندي. ڪتاب ۾ شاگردن جي عمر، گرهڻ شڪتي، اڳلي گيان، آزمودن ۽ گهرائي بابت ويچار ڪيو ويو آهي. اِهي ڳالهيون شاگردن جي جگياسا جي ورتيءَ جي پيدا ڪرڻ ۽ اُن جي تسليءِ ڪرڻ ۾ مددگار ٿينديون.

جاچ پڙتال واري موقعي تي گُهرايل نقادن جي راين ۽ سجهاون تي سوچ ويچار ڪري ڪتاب کي آخرين روپ ڏنو ويو آهي. هن ڪتاب جي لکڻ، سمپادن ڪاريه ۾ سنڌي ڀاشا جي سڏايل ميمبرن ٻوليءَ جي ماهرن ۽ چترڪار جي ڪيل محنت ۽ اورچائيءَ سان هيءُ ڪتاب تيار ٿيو آهي.

(وويڪ. يو. گوساوي)

ڊائريڪٽر (انچارج)

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي
۽ اڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي -٤.

پڻي

تاريخ ؛ ٢٠٠٩ - ١-٢٩

فهرست

نمبر	سبق جو نالو	ڪوي / ليکڪ	صفحو
١	پرارٿنا (بيت)	ڊاڪٽر ديال آشا	1
٢	توري بچت گھڻي راحت	اندرا پوڄواڻي	4
٣	سچي شيوا	----------	8
۴	ٻڌيءَ ۾ ٻل	جيوت گوگيا	11
۵	بهار (بيت)	----------	15
٦	گھر جي صفائي	----------	17
٧	پاڻي غائب ٿي ويو	هونداراج بلواڻي	20
٨	اندرا جي راند	----------	24
٩	آٿت (بيت)	----------	28
١٠	خطُ	----------	30
١١	ڪمپيوٽر جي آتم ڪٿا	نند آنند هندوجا	33
١٢	وڻ پوکيو (بيت)	هوندراج دکايل	38
١٣	مٽيءَ جو ٻورو	----------	41
١۴	بيربل جي سياڻپ	----------	44
١۵	سنڌُ جي سيتا - مارئي	پوپٽي هيراننداڻي	49
١٦	نمرتا (بيت)	منوهر ڳوپالاڻي (گلاب)	52

سبق پهريون

پِرارِٿنا

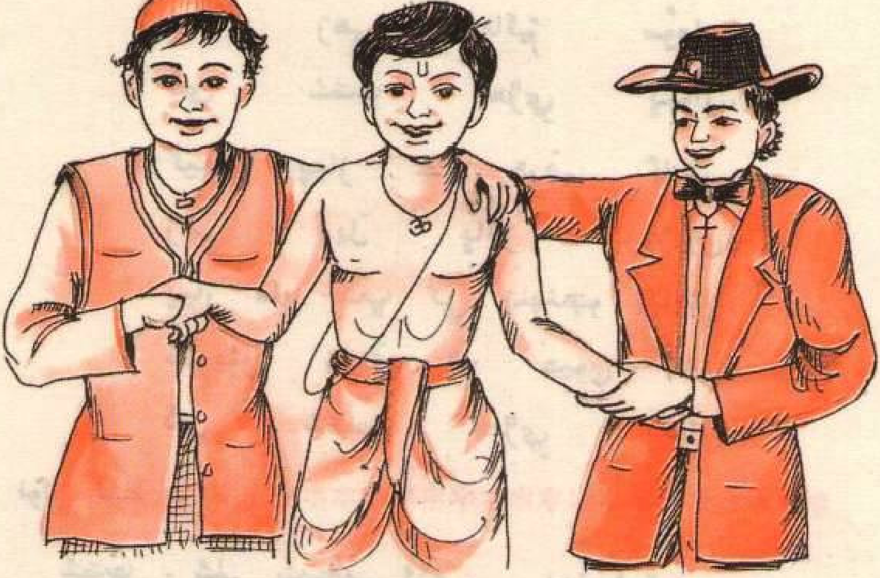

ڏي سُمَتِ اَهڙي پِيگوان،
ڪِريُون هِندُ جو اُوچو شانُ.

١ - سَچُ ڳالِهايُون، سَچُ وَرِتايُون،
سادو کائُون، سادو پايُون،
پَنهنجا اُوچا خيالَ ٻَڌايُون.
ڪِينَ رَکُون دِلِ ۾ اَيِمانُ،
ڏي سُمَتِ اَهڙي پِيگوانَ.

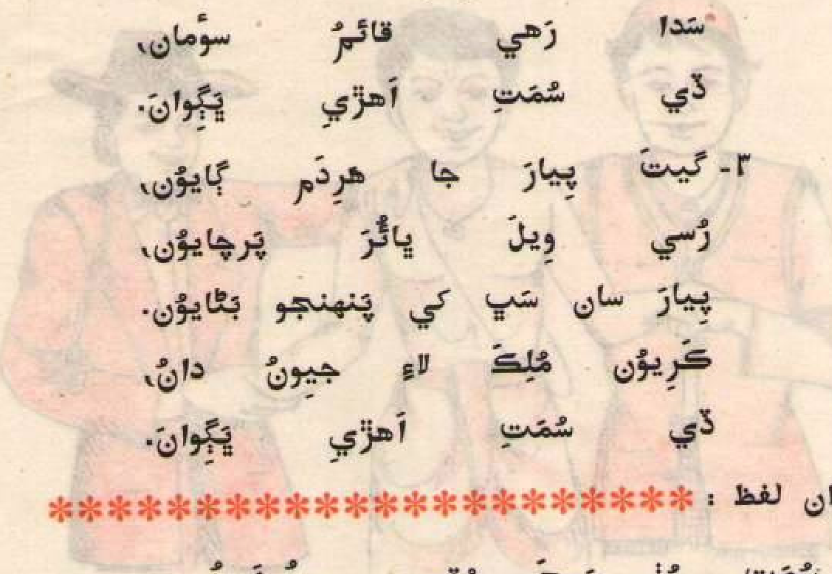

٢- ذاتِ پاتِ جو ڀيدُ مِٽايوُن،
سڀَ کي پنهنجي گلي لڳايوُن.
سچَ جي هردَم جوتِ جڳايوُن.
سدا رَهي قائمُ سوُمان،
ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀڳوانَ.

٣- گيتَ پيارَ جا هردَم ڳايوُن،
رُسي وِيلَ ياڻُرَ پرچايوُن،
پِيارَ سان سڀ کي پنهنجو بڻايوُن.
ڪَريوُن مُلڪَ لاءِ جيونُ دانُ،
ڏي سُمَتِ اَهڙي ڀڳوانَ.

نوان لفظ : ************************

سُمَتِ - سُٺي سَمجهه، ٻُڌِي. ڀيدُ-فَرقُ.
اَيمان - وَڏائي، گهمَنڊُ. سوُمان- عِزَتَ.
گلي لَڳائِڻ - پيارُ ڪَرَڻ.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺينِ جا هِڪَ جُملي ۾ جَوابَ لِکو :-
١- اَسان کي ڪَهڙي جوتِ جڳائِڻُ گهرجي؟
٢-هردم ڪَهڙا گيتَ ڳائِڻُ گهرجَنِ؟
٣- مُلڪَ لاءِ ڇا ڪَرَڻُ گهرجي؟

سوال ٢- هيٺين سوالن جا ٻن ٽن جملن ۾ جواب لکو:

١- آسان کي ڀڳوان ڪان ڪهڙي سمت گهرڻ گهرجي؟

٢- ذات پات جو ڀيدُ ڪيئن مٽائي سگهبو؟

٣- رُسي ويل ڀائُرَ ڪيئن پرچائي سگهبا؟

سُوالُ ٣- ڏنگيئن مان صحيح لفظ چونڊي خال ڀريو:

١- ڏي سمت آهڙي ڀڳوان، ڪريون .... جو اوُچو شانُ. (هندُ، سندُ، دُنيا)

٢- ڀنهنجا .... خيال ٻڻايون. (سُٺا، اوُچا، مهانُ)

٣- .... جي هردم جوت جڳايون. (سچ، پيار، ديا)

سوال ٤- بيت مان هم آواز لفظ ڳولهي ڪڍو :

مثال : ڳايون - پرچايون

سوال ٥ - هيٺيون سٽون پوريون ڪريو :

١- ذات پات جو ....

سدا رهي قائم سومانُ.

٢- گيت پيار جا ....

.... ڪريون ملڪ لاءِ جيون دان.

سوال ٦ - ڏسو ۽ اکرن ۾ لکو :-

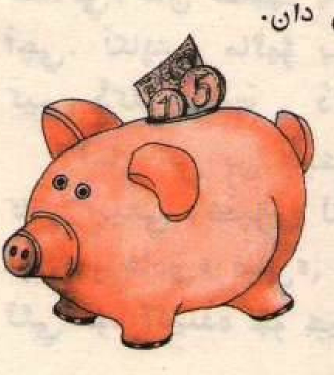

١ ٢ ٣ ٤ ٥

٦ ٧ ٨ ٩ ١٠

***

ٿوري ٻَچَت گهڻي راحَتَ

سِنڌيءَ ۾ هِڪُ پَهاڪو آهي: اُهو ڪي ڪَجي جو مِينهَن وَسَندي ڪَمِ اَچي. اِهو سيکاري ٿو تہ پَنهنجي ڪَمائيءَ مان ڪُجھہ بَچائي رَکِجي، جو اوکيءَ ويلَ ڪَمِ اَچي. لَکاپَتي ماڻهُو بہ جيڪڏهن بَچَتِ نَٿو ڪَري تہ ڪيسِ ڏُکئي وَقتَ ۾ ڏُکَ ڏِسڻا پَوَنِ ٿا.

اَسان کي ٻِنِ قِسمَنِ جا خَرچَ ڪَرِڻا پَوَنِ ٿا: پَهرِيون ڪاڌي پيتي، ڪَپِڙي لَتي ۽ سامانَ وَغيرہَ تي خرچ ٿئي ٿو، ٻيو شاديءَ غميءَ، سير سَفَرَ ۽ بيماريءَ تي پڻ خرچ ٿئي ٿو. آئِندَہَ جو خِيالُ نہ رَکندڙُ اِنسانَ ڪان تہ ماکيءَ

جي مَڪِ بہ سِياٽي آهي، جيڪا پاڻَ لاءِ ماڪيِ گَڏُ ڪَري رَکَنديِ آهي.

بَچَتِ ڪَرَڻَ مان ڪيترا فائدا آهن. پھرِيون تہ بَچَتِ سَبَب شاديِ غميءَ وقت ماڻھوءَ جو هٿُ نَنگو مُنجھي، ٻيو تہ اِنسانُ ”ڪَڏهنِ ٻريءِ ۾ تہ ڪَڏهنِ پاڪُرَ ۾.“ جيڪَڏهن اوچِتو ڏَنڊو بيِھجي وَڃي يا ختم ٿي وَڃي تہ بَچَتِ ئي ماڻھوءَ کي تڪِليفَ کان بَچائينديِ. تيون ٻُڌاپي جي ڪَشٽَنِ کان بَچَڻَ لاءِ بہ بَچايَلُ پئسو ئي هِڪَ قِسمَ جي ڍالَ ثابتُ ٿئي ٿو. چوٿون بَچَتِ ڪَندڙَ ماڻھوءَ ۾ ڪِفايتَ ڪَرَڻُ، پاڻَ تي ضابطو رَکَڻُ ۽ رِٿا موُجِبُ ڪاروبارُ هلائڻُ وَغيرَہَ جا گُڻَ پَيدا ٿِين ٿا. جَنھنِ ماڻھوءَ ۾ بَچَتِ ڪَرَڻَ جيِ عادَتَ آهي، سو خَرِچ ۾ هٿَ ڦاڙُ نَٿو بڻجي.

بَچَتِ گَھڻَنِ ئي طَرِيقَن سان ڪَري سَگھِجي ٿيِ. چوٽي آهي: ”ڦُريءَ ڦُريءَ تَلاءُ.“ نَنڍا ٻارَ روزانيِ خَرچِيءَ مان ڪُجُھہ بَچائي سَگھنِ ٿا. زالوُن گھروُ خَرِچَ ۽ سينگارَ جي خَرِچَ ۾ ڪِفايَتَ ڪَري ۽ گھرَ ۾ پيِٽَل بيڪارِ شيوُن وِڪڻي، ڪافي ڪُجُھہ بَچائي سَگھنِ ٿيوُن. مَردَ بہ پان ۽ ٻِيا فضول خَرِچَ ڇَڏي پئسو بَچائي سَگھنِ ٿا.

اِها بَچايَلَ رَقَمَ، گھرَ ۾ رَکَڻ بدران سَرڪاريِ بئنڪ يا پوسٽ آفِيس ۾ رَکَڻ کَپي. ڇو تہ اُتي چورَ- چَڪارَ جو بہِ خَطِرو ڪونہَ رَهندو بلڪ رکَيلَ رَقَمَ تي وِياجُ پِڻَ مِلَندو.

اِها بَچَتِ آهي تہ توريِ پَرَ اِنَ مان راحَتَ گهٽيِ مِلي ٿي. اَڄُ ڪَلهہ جيڪي سياڻا ماڻهوُ آهن. اُن پنهنجن ۽ ٻارَن لاءِ جَمعُ سَرِڪاريِ بئنڪُن ۾ بَچَتِ جَمع ڪَرائي خوُبُ لاڀُ وَٺيِ رَهيا آهِنِ.

نوان لفظَ :- ********************

ڪشت - ڏک

ڪفايت - بچت

فضول - اَجايو

هٿ قاڙ - خرچائو

ڇُڙواڳہ - بنا ضابطي   آئينده - اِيندڙ وقت

شادي ۽ غمي ۾ - سک ڏک ۾ هٿ مُنجهڻ-پئسي جي تنگي هئڻ

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ا- هيٺيَن سُوالَنِ جا جَوابَ ڏيو:

ا- اَسان کي ڪهڙَن ٻِنِ قِسمَنِ جا خَرچَ ڪَرِڻا پوِن ٿا؟

٢- بَچَتِ ڪَرَڻَ مان ڪَهڙا ڪَهڙا لاڀ آهِنِ؟

٣- بَچَتِ ڪَرَڻَ جا ڪَهڙا ڪَهڙا طَرِيقا ٿي سَگهن ٿا؟

٤- بَچَت واري رَقمَ بئنڪِ يا پوسٽ آفِيسِ ۾ ڇو رَکَڻُ گُهرِجي؟

سوال ٢- خال ڀريو:-

ا- ڀِڙاڻي جي ڪشٽن کان بچڻ لاءِ بچايل پئسو ئي هڪ قسم جي .... ثابت ٿئي ٿي.

٢- ننڍا ٻار .... مان ڪجهہ بچائي سگهن ٿا.

٣- اُها بچايل رقم سرڪاري بئنڪ يا .... ۾ رکڻ کپي.

سوال ۳- هيٺيان پهاڪا سمجهايو :

(۱) ڦڙيءَ ڦڙيءَ تلاءُ   (۲) انسان ڪڏهن پري ته ڪڏهن پاڪر ۾

سوال ۴- هيٺين لفظن جا اُبتي معنيٰ وارا (ضد) ڏيو :

اوکي - غمي - سياڻو - لاڀ - بچت

سوال ۵- هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملي ۾ ڪم آڻيو:-

اؤکيءَ ويل ڪم اچڻ، هٿ منجهڻ

سوال ۶ : پڙهو ۽ اکرن ۾ لکو :-

۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵

۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰

وياڪرڻ

سوال ۱ :- هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:

۱- شري جئرامداس آسام جو گورنر هو.

۲- دادا جشن واسواڻي هڪ مهان سنت هو.

۳- ڪوهنور سيني کان وڏي ۾ وڏو هيرو آهي.

مٿين جملن مان پهرئين جملي ۾ جئرامداس مشهور ماڻهوءَ جو نالو آهي ۽ آسام پرانت جو خاص نالو آهي. ٻئي جملي ۾ جشن واسواڻي ڪنهن سنت جو خاص نالو آهي. ٽئين جملي ۾ ڪوهنور هيري جو خاص نالو آهي.

ڪنهن به خاص ساهواري، جاءِ، شيءِ جي خاص نالي کي 'اِسم خاص' چئجي ٿو.

سوال ۲- هيٺين جملن مان اِسم خاص ڳولهي لکو:-

۱- رام وڏو ڀاءُ آهي.

۲- ممبئي سمنڊ جي ڪناري تي آهي.

۳- تاج محل سندر عمارت آهي.

سوال ۳- هن سبق مان اِسم عام ۽ اِسم خاص چونڊي لکو:

***

سبق ٽيون

سچي شيوا

پِرڀاتِ جو وَقتُ هو. اَڃان اُونداهه هُئي. آتمارامِ
پوڄاري هٿَ ۾ پوڄا جي ٿالهي جهلي پئي ويو ته
اوچتو ٿاٻو کاڌائين. پوڄا جي ٿالهيءَ سندس هٿَن مان
ڇڏائجي پَري وَڃي پيئي. گُلَ ڦُلَ وَغيرهَ هيڏانهَن
هوڏانهَن مِٽيءَ ۾ ڪِري پيا. آتمارامَ هيٺِ نِهاريو. هُنَ
رَستي جي وِچَ تي هِڪُ وَڏو پٿَرُ پيَلُ ڏِٺو. ڀُڻَ ڀُڻَ ڪَري
چَيائين، ”ماڻهوُ ڪِهڙا نَ بي سَمُجهه آهِنِ. هيڏو وَڏو
پٿَرُ رَستي جي وِچَ تي ڪري رکيو اَٿنِ.“ گوپالُ ڪيرَ
وارو مَٽي تي ڪيرَ جي گهاگهرِ کَٽي پَئي وِيو. مَنَ ۾
حِسابُ پِئي لڳايائين تہ اَڄُ ڪيرَ مان ڪيتري ڪَمائي

تينِدي. اوچتو پيرَ کي نوڪرِ لڳسِ. ڪيرَ جي ڳهاڳهر مٿي تان ڪِري پيَس. سَڄو ڪيرُ هارِجي وِيس. هوشُ سَنڀالي هيٺِ نِهاريائين تہ رَستي جي وِچَ تي هِڪُ وَڏو پٿَرُ پيلُ ڏِنائين. دانهَن ڪندي چيائين تہ ”ماڻهو ڪهڙا نہ بيپَرواهَ آهن! ڀَلا هيڏو وَڏو پٿَرُ هيئَن رَستي جي وِچَ تي رَکيو آهي!“

اَشوڪُ ۽ پِرڪاشُ ڪُلهن تي ڪِتابَن جا ٿيلها لَٽڪائي اِسڪوُلَ ڏانهنُ پَئي وَيا. اَشوڪُ اَڳيان هو. هُنَ جو پيرُ رَستي تي هارِيَلَ ڪيرَ ۾ تِرڪي وِيو. هوُ پٿَرَ مٿان وَڃي ڪِريو. هوُ پاڻ سَنڀالي اُٿي کَڙو ٿِيو تہ اِيتري ۾ پِرڪاشُ بہ هُنَ جي نَزديڪِ اَچي پهتو. رَستي تي هارِيَلُ ڪيرُ ۽ گُلَ وَغيره ڏسي ٻَئي سَمُجهي ويا تہ ڪانئُن اَڳَہ بہ ڪِنِ ٻِيَنِ ٿابا کاڌا آهنِ.

اَشوڪَ ۽ پرڪاشَ ڪُلهنِ تان ڪِتابَنِ جا ٿيلها لاهي هيٺِ رَکيا. پوءِ ٻنهي گڏجي اُهو پٿَرُ رَستي جي وِچَ تان هٽائي پَري ڪَيو. اِيتري ۾ هُنَنِ جو ماسِتَرُ صاحِبُ بہ اَچي اُتان لَنگهيو. هُنَ پَريان ايندي اَشوڪ ۽ پِرڪاشَ کي پٿَرُ هٽائيندو ڏِٺو هو. رَستي تي پيَلَ گُلَ ۽ هارِيَلُ ڪيرُ بہ ڏِنائين. سَڄي ڳالهہ سَمُجهي وِيو. اَشوڪَ ۽ پِرڪاشَ کي شاباس ڏِنائين. کين چيائِين تہ اِهائي سَچي شيوا آهي. ڏِسو، پوڄاريءَ ڪيرَ واري جو نُقصانُ ٿِيو تہ بہ پٿَرُ ڪونہ هٽايائوُن. تَوهان ٻِيَن جي ڀَلائيءَ لاءِ سوچيو، ٻِيَن جي ڀَلائي ڪَرڻُ ئي سَچي شيوا آهي.

لَفظَن ۽ اِصطلاحَنَ جي معنيٰ: *************

هوشُ سَنڀالِڻُ - خَبَرِدار ٿيڻ. نَزديڪ - ويجھو.
بيپَرواه - لاپَرواهَ. ڪَڙو ٿِيڻُ - اُٿي بيهَڻُ.
شاباسِ - ڏِنيواد. هٽايو - پَري ڪَيو.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺِيَن سُوالَن جا جَوابِ لِکو:-
١- آتمارام پُوجاريءِ جي ٿالھي ڇو ڪِري پيئي؟
٢- آتمارامَ پوجاريءَ پُٺِ پُٺِ ڪِندي ڇا چَيو؟
٣- گوپالَ جو ڪهڙو نُقِصانُ ٿِيو؟
٤- گوپالَ رَستي تي وَڏو پَٿَرُ پِيَلُ ڏِسي ڇا چَيو؟
٥- ماستَر، اَشوڪَ ۽ پِرڪاشَ کي شاباسِ ڇو ڏِني؟
٦- هِنَ سَبَقَ مان توهان کي ڪهڙي سِکيا ٿي مِلي؟
سوال ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو:-
١- هيڏو وڏو .... رستي جي وچ تي رکيو اٿن.
٢- .... وغيره هيڏانهن هوڏانهن مٽيءَ ۾ ڪري پيا.
٣- سڄو .... هارجي ويس.
٤- ٻين جي ڀلائي ڪرڻ ئي .... آهي.
سوال ٣- هيٺيان لفظ ڪنهن، ڪنهنکي چيا آهن:-
١- ”ماڻهو ڪهڙا نه بي سمجهه آهن.“
٢- ”ماڻهو ڪهڙا نه بي پرواهه آهن.“
٣- ”توهان ٻين جي ڀلائيءَ لاءِ سوچيو.“
سوال ٤- ضد ڏيو:-
وڏو، ڀلائي، نقصان، هيٺ.

***

سبق چوٿون

ٻڌيءَ ۾ ٻلُ

هڪَ جهنگلَ ۾ ٻہ مَتارا ڍڳا رَهندا هئا. اُهي پنهنجيءَ طاقتَ جي نَشي ۾ هِڪَ ٻِئي کي ڏِٺو ٻہ نہ سَهندا هئا. هِڪَ دَفعي ٻنَ ۾ سائو گاھُ کائيندي اَچي پاڻَ ۾ اَٽِڪيا. هِڪَ ٻِئي کي زوردارُ ٽوُٽا هڻَڻِ لڳا. ٽوُٽا هڻندي سَندَنِ سِڱَ هِڪَ ٻِئي ۾ اَٽکي پِيا.

هاڻي هرِڪو ڍڳو زورُ آزمائي ڪَري هِڪَ ٻِئي کي ڪيرائِڻَ جي ڪوشَشِ ڪَرَڻَ لڳو.

ايتري ۾ پري ڪان هِڪَ شِينهَن جي گجگوڙَ ٻُڌائون. شِينهَن جي ڏَپَ ڪان هِنَنِ ٻِنهي ڍڳَنِ ڪان پاڻَ ۾ لَڙَڻُ

وِسري وِيو. سَندَنِ ساھُ مُٺِ ۾ اَچي وِيو. ھرِ ڪَنھنڪي اَچي پَنھنجي جانِ بَچائِڻَ جي لڳي. پَرَ سَندَن سِڱَ پاڻَ ۾ اَٽڪيلَ ھئا. اِنِ ڪَري ھِڪَ ٻِئي کان اَلڳ ٿي نَٿي سَگھِيا. شينھُن بہِ گجگوڙَ ڪَندو سَندَن ويجھو اَچي پھتو. اُن وَقتِ ھِڪَ ڍِڳي ٻِئي کي چيو، ”اَدا، پَنھنجي بيوقوُفيِ جي ڪري اَڄُ ٻيئي جڻا ھِنَ شينھَن جو لَقِمو ٿا بَڻجوُن.“

ٻِئي ڍِڳي جَوابُ ڏِنُس، ”پيارا! مان پاڻَ اِئين مَحَسوُسُ ڪَري رَھيو آھيان. پاڻَ ۾ وِڙھڻَ جو اِجھو اِھو ڦَلُ تو مِلي، جو اَسِين اَڄُ شينھِن جو شِڪارُ ٿا بَڻجوُن. پَرَ ھاڻي ڇا ٿئي؟ سِڱَ بہِ تہَ جُدا نَٿا ٿِيَنِ، جو ٻيئي گَڏجي شِينھَن جو مُقابلو ڪَرِيوُن.“

ايتري ۾ شينھَن اَچي ھِڪَ ڍِڳي کي پُٺيءَ تي زوردارُ چَنبو ھنيو. چَنبي لَڳَڻَ ڪَري اُھو ڍِڳو ڪُجھہ ھيٺِ جُھڪِيو ۽ مُڙيو. اِنَ ڪَري ٻِنھي ڍِڳنِ جا سِڱَ ھِڪَ ٻِئي کان جُدا ٿي ويا.

پوءِ ٻِنھِي ڍَڳِنِ ھِمَتَ ڪندي گَڏِجي شِينھَن تي سِڱِنِ سان زوردارُ حَمِلو ڪَيو. شِينھَن جوُن پاسِريوُن ٽُٽي ڀَڄِي ڇَڏِيائوُن. شينھن پَنھنجي جانِ بَچائِڻَ لاءِ ڀُڄُ پائي وَڃِي ڀَڳو. اَھِڙيءَ طَرَحَ ٻِنھِي ڍِڳن پاڻَ ۾ ٻَڌي ڪري شينھن کان پاڻَ کي بَچائي وَرِتو تَڏھِنِ چوندا آھِنِ تہَ ”ٻَڌيءَ ۾ ٻَلُ آھي.“

اُنَ ڏينھَن کان وَٺي ٻِنھي ڍَڳِنِ پاڻَ ۾ وِڙھڻُ ڇَڏي ڏِنو. ھوُ ھاڻي دوستَنِ ۽ ڀائرن وانگرُ سالڳئي جھَنگلَ ۾ شانتيِءَ سان رَھڻَ لَڳا.

لَفظَنِ ۽ اِصطلاحَنِ جيِ مَعنيٰ : *************

مَتارا - ٿُلها. ڏِنو بہِ نہَ سَهَڻ - سَخِتُ نَفرتَ ڪَرڻُ.
اَنڪيا - وِڙِهيا. جانِ - حَياتي. لُقِمو - ڪاچُ.
ڦُلُ - نَتِيجو ملڻ. پُڇُ پائي ڀڄڻ - ڪانئِرَن وانگر ڀَڄَڻُ.

✦ اَڀِياسُ ✦

سوال ١- هيٺيَنِ سوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:-

١- ٻِنهي ڍَڳَنِ جا سِڱَ هڪَ ٻِئي سان ڇو اَٽڪيِ پِيا؟
٢- ڍَڳَنِ جو ساهُ مُٺِ ۾ ڇو اَچيِ وِيو؟
٣- ڀِهرئين ڍڳي ٻِئي ڍَڳي کي ڇا چَيو؟
٤- ٻِنهيِ ڍَڳَنِ جا سِڱَ هڪ ٻِئي کان جُدا ڪئين ٿِيا؟
٥- شِينهَن پُڇُ پائي ڇو ڀَڳو؟

سوال ٢- هيٺيَنِ جُملَن ۾ صحيحَ لَفِظَ چُونڊي خالَ ڀَرِيو:-

١- هِڪَ جهَنگَلَ ۾ ٻہَ .... ڍِڳا رَهندا هُئا.
(ٿُلها، سَگهارا، مَتارا)

٢- ٻَري کان هِڪَ شِينهَن جي .... ٻُڌائُون.
(دانهن، رَڙِ، گَجگوڙ)

٣- شِينهَن اَچي هِڪَ ڍِڳي کي ٻُنيءَ تي زوردار ....
هنيو. (چَنبو، ڏڪُ، ٺونٺو)

٤- شِينهَن جُون .... ئي ڀَڃي ڇَڏِيائُون.
(ٽنگُون، پاسِريون، ڏائُون)

سوال ٣- هيٺيَنِ لَفِظَن جا اُبتيءَ معنيٰ وارا لَفِظَ (ضِدَ) لِکو:-

اَلگِ - ويجهو - بيوَقوُفيِ - هيٺِ - شانتي

سوال ٤- هيٺيان اصطلاح جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پاڻ ۾ اٽڪڻ، ساهہ مٺ ۾ اچڻ، لقمو ٻڌجڻ، مقابلو ڪرڻ.

سوال ۵- (الف) هيٺيان انگ لفظن ۾ لکو.-

٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥

٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠

(ب) هيٺين لفظن جا انگ لکو:-

ايڪٽيهه، ٻٽيهه، ٽيٽيهه، چوٽيهه

پنجٽيهه، ڇٽيهه، سٽيهه، اٺٽيهه،

اُٺيتاليهه، چاليهه

مشغولي :- ماستر صاحب ٻارن کان پالتو ۽ جهنگلي جانورن جا چارٽ تيار ڪرائي.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو-

١- ايمانداري سٺو گڻ آهي.

٢- گانڌيجي اهنسا ۾ وشواس رکندو هو.

٣- ديا ڌرم جو بنياد آهي.

مٿين جملن مان پهرئين جملي ۾ 'ايمانداري'، ٻئي جملي ۾ 'اهنسا' ۽ ٽئين جملي ۾ 'ديا' گڻ ڏيکاريندڙ لفظ آهن، جيڪي ڏسڻ ۾ نه ٿا اچن، پر اِهي محسوس ڪري ٿا سگهجن. انڪري انهن کي 'اسم ذات' چئجي ٿو.

هيٺين جملن مان اِسم خاص، اِسم عام ۽ اِسم ذات چونڊيو :

١- مهيش ڪلاس جو مانيٽر آهي.

٢- ايمانداري ۽ سچائي اِنسان جا ڳڻا آهن.

٣- شينهن، هاٿي ۽ لومڙ وغيره جهنگلي جانور آهن.

٤- اَميريءَ ۾ ايمان نه ڪري.

۵- غريبيءَ ۾ غم نه ڪر.

***

سبق پنجون

بَهارُ

کوئل مِٺڙي لاتِ سُڻائي،
بهارَ آئي ٻهارَ آئي!
١- وَهہ واه! وَڻَ ٻوٽا ٿِيا ساوا،
لامُنَ تي ڪچڙا پَنَ جاوا،
هِتي هُتي ڏِسُ سونهن سوائي،
بهارَ آئي بهارَ آئي!
٢- باغنِ ۾ بيحد گُلزاري،

ڀڪي تي ڦلواڙي ساري،
ڀَنورُ ڏئي گُلَ کي واڌائي،
بهارَ آئي بهارَ آئي!

٣- فصُل پَڪا، سنگَہ بہ ٿيا سونا،
هاري ناري ٿيا بي اونا،
ڇانئي گهرَ گهرَ ۾ سرهائي
بهارَ آئي بهارَ آئي!

نوان لفظَ : *********************

لاتِ - مِٺو آوازُ. لامَ - سنهي ٽاري
سوائي - سَرسُ ڀڪڻُ - ٽِڙڻُ، چمڪڻ
بي اونا - بي فِڪرُ سُرهائي - خوشي

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺيَنِ سُوالَن جا جَوابِ لِکو:-
١- ڪوئل ڇا ٿي ڳائي؟
٢- بهار ۾ وڻن جي لامُنِ تي ڇا ٿو پيدا ٿئي؟
٣- بهار جي موسم اچڻ سان باغن ۾ ڇا ٿو ٿئي؟
۴- هاري بهارَ جي مُندَ ۾ بي اونا ڇو ٿا ٿين؟
سوال ٢- هيٺين سٽن ۾ برابر لاءِ 'ها' ۽ غلط لاءِ 'نہ' لکو:
١- ڪوئل اونهاري ۾ مِٺيون لاتيوُن لِنوي ٿي.
٢- بهارَ جي مُند ۾ ڀنورُ گُلَ کي واڌايوُن ڏئي ٿو.
٣- بهار جي موسم بي-مزي ٿئي ٿي
۴- سِيارو بَهارَ کان وڌيڪ وڻندڙُ ٿئي ٿو.
مشغولي :
سوال ٣- بهارَ جي موسُم تي ننڍڙو مضموُن لکو. ***

سبق ڇهون

گهر جي صفائي

اَنيتا:- ٻٻيتا، گهڻن ڏينهن کان پوءِ آئي آهين، خوش تہ آهين؟

ٻٻيتا:- ها، اَنيتا، تُنهنجو گهرُ تہ ڏاڍو سُهڻو پيو لڳي! اَسان جو گهرُ تمامُ وَڏو آهي. چارِ ڪمرا ۽ هِڪُ وَڏو هالُ آهي. سَڀني ڪمرَن ۾ قيمتي سامانُ پيَلُ آهي. پَلنگ، ڪَٻٽَ ۽ آرسِيوُن آهِنِ. فرشَ تي گِلمَ، غاليچا وِڇايَل آهِنِ. تُنهنجي گهرَ ۾ تہ ڪو غاليچو بہ ڪونهي، پوءِ بہ تُنهنجو گهرُ ڏاڍو وَڻي پيو، تمامُ صافُ سُٿرو پيو ڏِسِجي.

اَنيتا:- ها! ٻٻيتا، اَسان جي گهرَ ۾ برابرِ ٿورو سامانُ آهي.

جيترو ضَروري آهي، اوترو ئي آهي. ٻي ڳالهہ تہ
هر ڪا چيزَ پنهنجي جاءِ تي رکيلَ آهي. ڪابہ چيزَ
وچ تي ٽڙيلَ پکڙيلَ ڪانهي. اِنَ ڪري ئي توکي
مُنهنجو گھرُ وڻي ٿو. اَڄ تہ مان توکي پنهنجو
رَنڌڻو بہ ڏيکاريان.

ٻبيتا:- اَنيتا، توهان وَٽِ ڪهڙي مائي ڪَمُ ڪندي آهي؟
اَسان جي نوڪرياڻي تہ برتنَ اهڙا صافُ ڪانہ
ڪَندي آهي.

اَنيتا:- ٻبيتا، اَسان وَٽِ ڪابہ مائي ڪانهي. اَسين گھرَ جو
سمورو ڪَمُ پنهنجن هٿن سان ڪَندا آهيون. اَمان
برتنَ ڌوئندي آهي. مان اُهي ڪپڙي سان اُگھي
صافُ ڪندي آهيان. دادا ۽ مُنهنجو ڀاءُ بہ گھرَ جي
ڇَنڊَ ڦوڪ ڪرڻَ ۾ مَدَدَ ڪِندا آهنِ. هفتي ۾ هڪُ
دَفعو فرشُ بہ صابڻ سان ڌوئندا آهيون.

ٻبيتا:- مون کي تہ اِهو سڀُ ڪَمُ ڪَرڻ ۾ لڄ ايندي آهي.

اَنيتا:- پنهنجو ڪَمُ ڪَرڻَ ۾ لڄَ ڇا جي؟ هٿَ ڪَمَ ڪرڻَ
لاءِ مِليا آهنِ. هٿن سان ڪَمَ نہ ڪَرڻَ ۾ ئي لڄَ
اَچڻُ گُھرجي.

ٻبيتا:- ها، اَنيتا، تون بلڪُل سچ تي چوين. اَڄُ کان مان بہ
ڪوڙي لڄَ ڇڏينديس، پنهنجي گھرَ جو ڪم
پنهنجن هٿن سان ڪَنديس.

اَنيتا:- ڏاڍو مزو ايندءِ. ڪَمَ ڪرڻَ سان صِحتَ بہ سُٺي
ٿيندءِ.

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ١:- هيٺِين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- ٻَبِيتا جي گهر ۾ ڪهڙو سامانُ هو؟

٢- اَنِيتا جو گهرُ سَدائين صافُ ڇو ڏِسبو هو؟

٣- ٻَبِيتا جو گهرُ اَهڙو صافُ ڇو نہ ڏِسبو هو؟

٤- اَنِيتا جِي گهر جا ٿانوَ وَڏيڪ صافُ ڇو هُوندا هئا؟

٥- ٻَبِيتا، اَنِيتا مان ڪَهڙو سَبَقُ پِرايو؟

سُوالُ ٢- هيٺِ ڏِنَلَ جُملا برابر هُجنِ تہ (✓) نِشان ڪَرِيو. جي غَلَط هُجَنِ تہ (×) پايو.

١- ٻَبِيتا جو گهرُ تَمام صافُ سُٿِرو ۽ ٺهيل لڳو. (......)

٢- اَنِيتا جي گهرَ ۾ هرڪا چِيزَ پَنهنجي جاءِ تي رَکيَل هئي. (......)

٣- اَنِيتا جي گهرَ ۾ ڪَمَ ڪَرَڻَ لاءِ مائِي هُوندي هُئي. (......)

٤- ٻَبِيتا کي هٿَنِ سان ڪَمَ ڪرڻَ ۾ لڄَ اِيندي هُئي. (......)

٥- ڪمَ ڪَرڻَ سان صِحَتَ ٺهي ٿِي. (......)

سُوالُ ٣- هيٺِيان لَفظَ جُملَنِ ۾ ڪَمِ آڻيو :

صاف، لڄَ، غالِيچو، ٽِڙِيَلَ - پکڙِيَلَ، چيِزَ

وياڪرڻ

هيٺين جملن مان ضمير چونڊي لکو:-

١- اسين روز پنهنجا ڏند صاف ڪندا آهيون.

٢- ڇا، اوهين ممبئيءِ ايندا؟

٣- هن زور سان ڏڪ هنيو.

٤- تون پل لغڙ اُڏاءِ.

* * *

سبق ستون

پاڻي غائبُ ٿي ويو!

هِنَ سال چوماسي ۾ خوب برسات پيئي. نگرَ جا سڀ نالا ۽ تلاءَ پاڻيءَ سان ڀرجي ويا. اَنيلَ جي گهرَ ڀرسان هيناهين زمينَ تي هڪُ ننڍڙو تلاءَ ٺهي ويو. ڪلاسَ ۾ داديءَ ڪاغذَ جي ٻيڙي ٺاهڻُ سيکاري هئي. اَنيلَ بہ هِڪَ ٻيڙي ٺاهي، ننڍڙي تلاءَ ۾ ترڻَ لاءِ ڇڏي. هوا جي زورَ تي اُها ٻيڙي اِئين پئي هلي، جڻن اَصلي ٻيڙي نديءَ ۾ هلندي آهي. ٻيا ٻارَ بہ ننڍڙيون ٻيڙيون ٺاهي تلاءَ ۾ هلائڻ لڳا. پاڻ ۾ شرطون ڪڇائڻ لڳا. سيني ٻارن کي ڏاڍو آنند پئي آيو.

اَنيلَ جي پيءُ کي اَچانڪ هِڪَ ڏينهنُ ضروري ڪمَ

سان ٻاهر وڃڻو پيو. اَنيلُ بہ پنهنجي پيءُ سان گڏ ويو.
ڪُجهہ مهنن ڪانپوءِ اَنيلُ ۽ سندس پِتا واپس گهر آيا. اَنيل کي اَڃا اُهو ننڍڙو تلاءُ يادِ هو. پنهنجي گهر پهتو ئي مَس تہ يڪدم ڪاغذ جي ٻيڙي ٺاهڻ جي ڪم کي لڳي ويو. ٻيڙيِ ٺاهي، يڪدم گهر جي پُٺئين پاسي ڀڳو. پر اَنيلُ عجب ۾ پئجي ويو. هُنَ ڏِٺو تہ اُهو ننڍڙو تلاءُ هو ئي ڪونہ. سوچڻ لڳو تہ تلاءَ جو پاڻي ڪيڏانهن غائبُ ٿي ويو! تلاءُ ڪيئن سُڪِي ويو؟ اُداس مَنَ سان هوُ ٻيڙيِ اُتي ئي ڇڏي پنهنجي گهر واپس آيو. سندسِ پِتا هن کي اُداس ڏسي، اُن جو ڪارڻ پُڇيو.
انيلَ چيو، ”دادا، اَسان جي گهر پُٺيان جيڪوُ ننڍڙو تلاءُ هو، اُهو الائِجي ڇو سُڪي ويو آهي. مان اُن ۾ ٻيڙي هلائڻ ويس، پر سُڪل ڏسي موٽي آيس. اڳيہِ هيڏو پاڻي هو، اُهو ويو ڪيڏانهن؟“
انيل جي پِتا کلندي چيو، ”اُهو سمورو پاڻي تہ سوُرجُ چورائي کڻي ويو؟.“
”سوُرجُ! اِهو وري ڪيئن؟“ انيل کي ڪُجهہُ سمجهہ ۾ نہ آيو. تنهن تي پِڻس سمجهايس. ”ڏِس پُٽَ، نديُنِ ۽ تلاوَنِ وغيره جو پاڻي سِجَ جي تپت تي ٻڦارُ بڻجي، مٿي اُڏامي ويندو آهي. اَڄُ تہ مان توکي هِڪ مزيدار ڳالهہ ڏيکاريان.“
اِئين چئي، انيل جي پيءُ زنڊڻي مان ٻہ پليٽوُن آنديوُن. ٻنهي ۾ هِڪُ هِڪُ چمچو پاڻيءَ جو وڌائين. اُن

وقت ٻاهر اُس هئي. هڪ پليٽ اُس ۾ ۽ ٻي پليٽ ڇانوَ ۾ رکيائين. انيل کي چيائين، ”هينئر ڪُجهه دير ڪانپوءِ وري پليٽُن کي جاچيندا سين.“

ڪُجهه وقتُ گذرڻ بعد انيل جي پيءُ چيو، ”ڏِسُ پُٽَ! سِج جي تپت ڪارڻ اُسَ ۾ رکيل پليٽ جو پاڻي جلدي ٻُڦارُ بڻجي اُڏامي ويو. پر ڇانوَ ۾ رکيل پاڻي اِئين ئي پيو آهي. سج جو اِهو ڪمُ سدائين پيو هلي. سج جي تپت جيتري وڌيڪ هوندي، پاڻي ٻه اوترو ئي جلد ٻڦار بڻجي ويندو. اسان جڏهن ٻئي شهر هلياسين تہ برسات بند ٿي ويئي هئي ۽ اُس نِڪرڻُ شروع ٿي ويئي هئي. اُس جي ڪارڻ پاڻي ٻہ ٻڦار بڻجي اُڏامي ويو ۽ ننڍڙو تلاءُ سُڪي ويو.

انيل کي هينئر سڄي ڳالهہ سمجهہ ۾ اچي ويئي. پڻس چيو، ”گهٻراءِ نہ پُٽ، اِجهو ٿورن ڏينهن ۾ وري برسات وسندي، تلاءِ نهندا پوءِ موج سان ٻيڙيون هلائج.“

نوان لفظ : ************************

اصلي - سچو. اچانڪ - اوچتو. تپت - گرمائش. موسم - مند.
عجب ۾ پوڻ - حيرت ۾ پوڻ. ٻڦر ٿيڻ - ٻاڦ ٿيڻ

سُوالُ ١:- هيٺِين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- ٻارن کي کهڙيءِ ڳالهہ جي ڪري آنند ٿي آيو؟
٢- انيل اُداس ڇو ٿي ويو؟
٣- پاڻي ڪيئن اُڏامي ويندو آهي؟
٤- انيل کي پڻس ڪهڙو آٿتُ ڏِنو؟

سُوالُ ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو :

١- اِهو سچو ڀاڄي تہ ...... چورائي ڪٽي ويو.
٢- ائين چئي انيلَ جي پيءُ ...... مان ٻہ پليٽون آنديون.
٣- پليٽ جو ڀاڄي جلد ئي ...... ٻڍي اُڏامي ويو.

سوال - ٢ هيٺين لفظن جا ضد ڏيو :

نندڙو - اصلي - ناهڻ - سُکل - چانوَ

ويا ڪرڻ

هيٺين جملا ڏيان سان پڙهو :

١- ڪچا ڪيلا نہ کاءُ.
٢- نيري آسمان ڏانهن نهار.
٣- سلڇڻو ٻار سڀني کي وڻي ٿو.
٤- رام امتحان ۾ پهريون نمبر آيو.
٥- هن سمورا پئسا خرچ ڪري ڇڏيا.
٦- هڪ رپئي ۾ سو پئسا ٿيندا آهن.

مٿين جملن ۾ ليڪ ڏنل لفظ، اِسم ۽ ضمير جي خاصيت، گڻ، مقدار يا عدد ڏيکارين ٿا. اهڙن لفظن کي وياڪرڻ ۾ ’صفت‘ چئجي ٿو.

سوال ١- هيٺين جملن مان صفت ڳولهي لکو.

١- هي ڪچا صوف آهن.
٢- سوڙهيءَ گهٽيءَ مان لنگهڻ ڏکيو آهي.
٣. بيربل سياڻو وزير هو.
٤. مسخرو، مزيدار ماڻهو هو.
٥. هفتي ۾ ست ڏينهن ٿيندا آهن.

***

سبق اَنون

اندرا جي راند

(اندرا گانڌيءَ جي ٻال ڪهاڻي، سنڌس لفظن ۾)

نندپڻ ۾ مون بہ گڏين راند ڪئي هئي. مان گهڻو ڪري گهر ۾ اڪيلي هوندي هئس. منهنجي گهر جا سڀ ڀاتي ديش جي آزاديءَ لاءِ گهڻو ڪري جيل ۾ پيا ايندا ويندا هئا. گهر ۾ منهنجيءَ سنڀال لاءِ هڪڙي نوڪرياڻي مقرر ڪيل هئي. منهنجي گهر ''آنند ڀون'' ۾ ڏڻن تي خوب چهل پهل هوندي هئي. مون کي نوان ڪپڙا پهرايا ويندا هئا. منهنجو ڏاڏو گهر ۾ ايندڙ مهمانن سان منهنجي واقفيت ڪرائيندي مونکي پوٽي چوڻ بدران پوٽو چوندو هو.

مونکي ياد آهي تہ انگريز سرڪار جا ڪجهہ پوليس وارا هڪ ڏينهن منهنجي گهر جي ٻاهران باغ ۾ آيا ۽ اُنهن جي بوٽن هيٺان باغ جي گلن جا ٻوٽا ڏيجي خراب ٿي پيا. پوليس ڏاڏي ۽ پيءُ کي ٻہ پڪڙي ويئي. گرميءَ جي مُند هئي. جڏهن منهنجو پيءُ ۽ ڏاڏو جيل ۾ هئا منهنجي نوڪرياڻي ڪونگهرا پيئي هٽندي هئي. مان هيڏي ساري گهر ۾ پاڻ کي اڪيلو محسوس ڪندي هئس، پر تورن ڏينهن ۾ منهنجي اڪيلائي گم ٿي ويئي، ڇو تہ مون پنهنجي ڪمري ۾ گهٽيئي گڏا گڏيون گڏ ڪيون هيون ۽ مون وٽ طرح طرح جون گڏيون هيون. ڪي بلڪل پراڻي زماني جون ۽ ڪي نئين زماني جون. انهن کي رنگبرنگي ڪپڙا پهريل هئا. ان وقت اهي گڏيون مونکي ڏاڍيون وڻنديون هيون ڇو تہ مونکي ننڍيءَ عمر جي ننڍي ڇوڪري ڇئي ستياگرهَ ۾ ڀرو ونڻ نہ ڏنو ويندو هئو، انڪري مان پنهنجي گڏين جي راند ۾ اڌ گڏين کي ”غلام هندستان جا ماڻهو“ ناهي، اُنهن کي وچہ ڪري باقي گڏين کي انگريزي فوج جا سپاهي ناهيندي هئس. اُهي گهيريل ماڻهن سان ظلم ڪندا هئا ۽ هندستاني وري اُنهنجو مقابلو ڪندا هئا. اهڙيءَ طرح منهنجي وري گڏين جي راند ٿيندي رهندي هئي.

ڪڏهن مان اڪيلي سر گڏن گڏين جي شادي ڪندي هئس. هڪ رانديڪي جي گهوڙي تي گڏو گهوٽ

جي روپ ۾ وهاريندي هئس. گهوڙي اڳيان ٻئنڊ وارا ۽ پٺيان ڄاڄي هوندا هئا ۽ ساهيڙين جي وچ ۾ لڄ ۽ شرم کان منهن ڍڪيل ڪنوار.

ڪڏهن گڏين جو جلوس بہ ٺاهيندي هئس ۽ ڪنهن گڏي جي هٿ ۾ ترنگو جهنڊو ڏيندي هئس، جو پني جو ٺاهيندي هئس. اُهو گڏو ''ڀارت ماتا جي جئہ'' چوندڙ لڳندو هو.

گڏين جي هيءَ راند نہ فقط منهنجي اڪيلائيءَ کي دور ڪندي هئي پر منهنجيءَ وندر سان گڏو گڏ اڻڄاڻائيءِ ۾ انگريزن لاءِ نفرت ۽ بغاوت منهنجي من ۾ پڪي ٿيندي ويئي.

✦ اَڀياسُ ✦

سوال ١- هيٺين جا جواب لکو :-

(١) آنند ڀون جي باري ۾ ڇا پڙهيو آهي؟

(٢) پوليس وارا ڇو آيا ۽ ڇا ڪيائون؟

(٣) اندرا گڏين جي راند ڪيئن کيڏندي هئي؟

(٤) گڏن، گڏين جي راند جو نتيجو ڪهڙو نڪرندو هو؟

سوال ٢- هيٺين ۾ خال ڀريو:-

(١) گهر جا سڀ ڀاتي ديش جي ..... لاءِ گهڻو ڪري .... ۾ پيا ايندا ويندا هئا.

(٢) مون وٽ طرح طرح جون گڏيون هيون. ڪي بلڪل پراڻي ...... جون ۽ ڪي نئين ..... جون.

(٣) گهوڙي تي گڏو .... جي روپ ۾ ويهاريندي هئس.

(۴) ڳڙيءَ جي هٽ ۾ .... جهنڊو ڏيندي هئس.

سوال ۳ (الف) - هيٺيان انگ اکرن ۾ لکو:-

۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰

(ب) هيٺيان اکر انگن ۾ لکو:-

ايڪونجاهه، ٻاونجاهه، ٽيونجاهه، چوونجاهه، پنجونجاهه، ڇاونجاهه، ستونجاهه، اٺونجاهه، اٺهٺ، سٺ.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو :

۱- سڄ صبح جو اُڀري ٿو.

۲- ڪُمي آهستي هلي ٿي.

۳- ٿورو مٿي چڙهه.

۴- دامودر ڪونه ايندو.

پهرئين جملي ۾ 'صبح' لفظ وقت جي جاءِ ڏئي ٿو. ٻئي جملي ۾ 'آهستي' لفظ ڪميءَ جي هلڻ جي ريت ٻڌائي ٿو. ٽئين جملي ۾ 'مٿي' لفظ جاءِ جي لاءِ جاءِ ڏئي ٿو. چوٿين جملي ۾ 'ڪونه' لفظ مان ناڪار جي معنيٰ نڪري ٿي.

جن لفظن مان وقت، جاءِ، ريت، قدر، ناڪار جي معنيٰ نڪري ٿي تنهن کي 'ظرف' ڪري چئبو آهي.

هيٺين جملن مان ظرف ڳولهي لکو.

۱- شام جو سڄ لهي ٿو.

۲- ڦتاڪن ٻرڻ سان زوردار ٺڪاءُ نڪتو.

۳- اسان هيٺ ماڙيءَ ۾ نهاريو.

۴- مهيندر پڪ ايندو.

***

سبق نائون

آئتُ

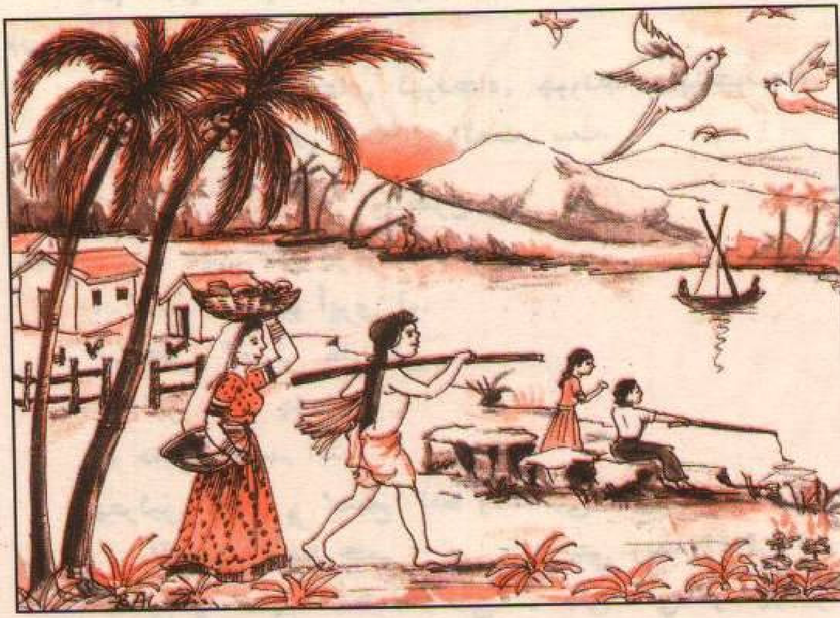

اي راهي غمُ نہ ڪرِ، نيٺِ سويرو ايندو!
ڏُکُہ آ، سکہ ٻي ايندو، ڌيرجَ ۾ سڀُ ٿيندو.
نيٺ سويرو ايندو ....

ا- رات اونداهي رهندي ڪيسين! رهندي ڪيسين؟
چٺِ ڏسائن ۾ هوءِ، اوُندهہِ ڏيندي ڪيسين؟
نيٺِ تہ سوُرجَ جو ڪرڻو ڪارنهن ڪاري ڪٽيندو.
نيٺ سويرو ايندو ....

٢- تارن ڏي ڏسُ ڪيئن ٿا ٽمڪن، خوبُ ٿا ٽمڪن.
سڏي سڏي هڪ ٻئي کي، ڪيئن ٿا چمڪن.
تارَن جيان ڪر تصوُرُ توُن، ’نِردوشُ‘ اُجالو ايندو.
نيٺ سويرو ايندو....

لفظن ۽ اِصطلاحن جي معنيٰ : ***************

راهي - راهگير.   ڏسائون - طرف.   تصوُرُ - خيالُ

◆ اڀياس ◆

سُوالُ ١:- هيٺِين سُوالَنِ جا جَوابَ ڏِيو:

١- شاعر ’’راهي‘‘ کي ڪهڙو آٿتُ ڏئي ٿو؟

٢- شاعر هِنَ بيت ۾ ڪهڙو آشاوادي ويچارُ ظاهرُ ڪيو آهي؟

سُوالُ ٢:- هيٺِين سُوالَنِ جا هڪ ٻن جملن ۾ جواب ڏيو :

١- شاعر ڪنهن وانگرُ تصوُرُ ڪرڻ لاءِ چوي ٿو؟

٢- رات جي اُوندهه ڪيرُ دوُر ڪندو؟

٣- سوُرجَ جا ڪرڻا ڇا ٿا ڪن؟

سوال ٣:- هيٺين لفظن جا ساڳيءَ معنيٰ وارا لفظ ڏيو:

غمُ، سويرو، ڏُکُ، ڏيرجُ، اُجالو

***

سبق ڏهون

خَطُ

ساڌوُ واسواڻي نگرُ،
ٺاڻا، مُمبئي:
۲۰ ڊِسمبر، ۲۰۰۸

پيارا پٽ اَميت،

تُنهنجو خَطُ ڪالهہ مِليو. اِهو پڙهي خوشي ٿي تہ تو رانديُن جي چٽاپيٽيءَ ۾ پهريون اِنعام حاصل ڪيو آهي، مونکي وِشواسُ آهي تہ جيئن تو رانديُن ۾ نالو ڪَڍيو آهي تيئن پڙهڻ ۾ پڻ پنهنجو پاڻُ موڪيندين تُنهنجا اِمتحان پوُرا ٿِيَن، تَنهن کان پوءِ، جُدا جُدا

وشين تي، گيان وڌائڻ لاءِ ڪجهه ڪتاب پڙهندو رهج.
اُنهن جي اَڀياس ڪرڻ سان تُنهنجو گيانُ وڌندو. ڀارت جي پهرئين پرڌان منتريءَ پنڊت جواهرلعل نهروءَ چيو آهي، ''سُٺا ڪتاب اَسان جا دوست آهن.''

سُريش، پڙهڻ سان گڏو گڏ اَسان لاءِ ٿوري وقت لاءِ وندُرَ بہ ضروُري آهي. ٽي ويءَ تي ڪيترائي پروگرام ايندا آهن جي منورنجن سان گڏو گڏ اَسان جو گيانُ پڻ وڌائيندا آهن. خاصُ ڪري تعليم ۽ يوگا سيکارڻ وارا پروگرامَ ڏسندو ڪر. پنهنجي ڪاڏي پيتي ۽ صحت جو خيالُ رکندو ڪر. صُبوح جو اُٿڻ سان ۽ رات جو سُمهڻ وقت پريوءَ کي پرارٿنا ضرُورُ ڪندو ڪر.

وئڪيشن ۾ توکي وٺڻ ايندا سين.

پيارن مان،
تُنهنجو پتا.

لفظن ۽ اِصطلاحن جي معنيٰ : **************

نالو ڪڍڻ - نالو روشنُ ڪرڻ. گيانُ - ڄاڻ. وئڪيشنِ - موڪل

✦ اَڀياسُ ✦

سُوالُ ۱- هيٺين جا هِڪَ پِنِ سٽن ۾ جواب ڏيو:

۱- سُريشَ کي اِنعامُ ڇو مليو؟

۲- پنڊت جواهرلعلَ نهروءَ سُٺن ڪتابن لاءِ ڇا چيو آهي؟

۳- جُدا جُدا وِشين تي ڪتابَ پڙهڻُ ڇو ضروري آهن؟

سُوالُ ٢- پِتا خَطَ ۾ پنهنجي پُٽَ کي ڪهڙي صَلاحَ ڏِني آهي؟
سُوالُ ٣- تَوهان هِنَ خَطَ جي موٽَ ۾ پِتا کي جَوابُ ڏِيو.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:

١- مان شاگرد آهيان.

٢- هو اُهو ڪم ڪندو.

٣- مان ماستر ٿيندسُ.

٤- شنڪر سائيڪل هلائي ٿو.

٥- گيتا انب کاڌو.

٦- مون تڪليف سَني.

مٿين جملن ۾ ليڪ ڏنل لفظن مان ڪم جي هئڻ، ڪرڻ، ٿيڻ ۽ سهڻ جي معنيٰ نڪري ٿي. اهڙن لفظن کي 'فعل' چئجي ٿو. هيٺين جملن مان فعل يا ڪريائون ڳولهي لکو:

١- هوائي جهاز آسمان ۾ اُڏاميو.

٢- هرڻي ڊوڙي ٿي.

٣- ڇوڪريءَ سبق پڙهيو.

٤- ياونا خط لکي ٿي.

هيٺين جملن جي خالن ۾ ڏنگين مان برابر فعل چونڊي لکو:-

١- ڳانءِ ....

٢- تون ڪڏهن ....

٣- تون ڳُلَ نہ ....

٤- مايا دري ....

٥- تارا اُڀ ۾ ....

(پٽِ، چمڪن ٿا، رنيي ٿي، کولي، ايندي)

***

سبق يارهون

ڪمپيوٽر جي آتم ڪهاڻي

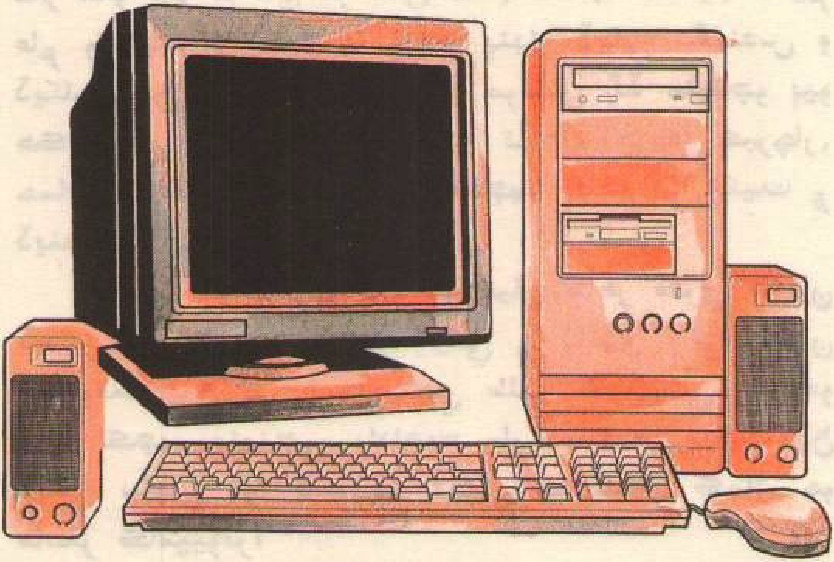

آءٌ هن يگ نئين ايجاد آهيان! مان ڪنهن هڪ وگيانيءَ جي مغز جي ڪوڄ ڪونہ آهيان، پر منهنجي ايجاد ۾ هزارن سائنسدانن جو گيان سمايل آهي. وگيانين جي ورهين جي ڪوشش بعد ئي مان گذريل صديءَ ۾ جنم ورتو آهي، جنهن ڪري مونکي ويهين صديءَ جو ڪمال ڪري مڃيو ويو آهي. آءٌ پنهنجي ڪهڙي وڏائي ڪريان! چوندا آهن تہ ڪنهنجي بہ ڄاڻ سڃاڻپ اُن جي ڪرم ۽ ڪارين مان پوندي آهي.

هاڻي اوهان منهنجا اَنوکا ڪم ۽ ڪمال جا ڪرتب ٻڌو. آءٌ ائين تہ ٽيڪنالاجيءَ جو هڪ باڪس آهيان، پر

جيڪو ڪجهہ بہ گيان منهنجي ياداشت اندر پريندا اُهو آءُ پنهنجي مانيٽر جي پردي تي هڪ ڪن پل ۾ ظاهر ڪري ڏيکاريندو آهيان. بس رڳو منهنجي هلائڻ لاءِ ٿورو هنر سکو پوءِ تہ مان هر هنر، ڪلا، حساب ڪتاب، تعليم عام واقفيت ۽ سکيا جا ڀرپور ڀنڊار ڏيئي سگهندس ۽ ڏيکاري پڻ سگهندس، ها، اگر مونسان گڏ منهنجو ٻيو هڪ ساٿي پرنٽر پڻ جوڙيندا تہ آءُ هرڪا خبرچار، حساب ڪتاب، انگ اکر سڀ ڪجهہ ڪاغذ تي لِکيت ۾ ڏيندس.

ساٿيو! آءُ نہ رڳو پنهنجو گيان ظاهر ڪري سگهان ٿو پر هر ڳالهہ ۽ سماچار سيني ۾ سانڍي رکي سگهان ٿو. وقت پوڻ تي توهان جي طلب ڪرڻ تي آءُ اهو سڀ ڪجهہ پنهنجي ياداشت مان صحيح سلامت پڻ ڏيئي سگهان ٿو. ڏسو آءُ آهيان نہ بلڪل ڪمال جو ماسٽر ڪامپيوٽر!

دوستو، آءُ حَقيقَتَ ۾ پنهنجي سِر ڪجهہ بہ ڪونہ ڄاڻان. مونکي نہ ڪا ٻولي ايندي آهي، نہ ڪا تَعلِيمَ پرائي اَٿم ۽ نہ وري ڪي ڪتاب پڙهيا اَٿم. بس جيڪي ڪجهہ منهنجي يادگيريءَ ۾ آندو وڃي ٿو اِهو سڀ صاف سٿرو ۽ صحيح پيش ڪريان ٿو.

ڏسو جهڙي نموني ڪو جادوگر پنهنجي جادوءَ جي لِڪڙي ڦيرائي ڪمال جا کيل ڏيکاريندو آهي. ٺيڪ ساڳئي نموني آءُ بہ پنهنجي مائوسِ جي چرپر سان ۽ ڪي بورڊ مٿان آڱرين جي هلچل سان سڀ ڪجهہ ڏيکاري سگهان ٿو.

آءُ پنهنجي پروگرام ۾ ڪڏهن غلطي يا ڀُلَ اَصل ڪونہ ڪندو آهيان، پر حقيقت ۾ مونکي هلائڻ وارو ماڻهو غلطي ڪندو آهي. ليڪن اُن غلطيءَ جو اِلزام مون تي لڳندو آهي تہ ڪامپيوٽر جي غلطي آهي!

حالانڪ آءُ اِنساني دماغ جي پيدائش آهيان پر مان سيني دِماغَنِ کي ڏَڳُ لڳايان ٿو. آءُ ڏاڍي ڪمائتي ايجاد ثابت ٿيو آهيان جنهن ڪري اَڄڪلهہ سيني دَفتَرَنِ، ڪارخانَنِ، اِسپتالنِ، اِسڪولن، ڪاليجن، ريلوي ۽ هوائي جهازن لاءِ تمام اُپيوگي آهيان.

اِنهن تمام گهڻين خوبين سبب منهنجو واهپو وڌندو رهي ٿو. زندگيءَ جي هر موڙ تي مان ڪتب اَچان ٿو، ها، ڪڏهن ڪڏهن مونکي پڻ وائِرَسِ جي بيماري اَچي وني ٿي پر جيڪڏهن مونکي صاف صفائيءَ سان رکندا، حفاظت سان هلائيندا تہ آءُ سدا توهان جي مرضيءَ موجب ڪم ڪندو رهندس ۽ اوهان جو خادم ٿي اوهان جي ڪم ايندس.

ها، آءُ برابر مهانگو آهيان. غريبن جو همراهہ ڪين آهيان. مون ۾ هزارين ڪلون ملي ڪري ڪم ڪن ٿيون اِنڪري منهنجي ڪرامت ۽ ڪاريہ اڳيان اِها بها سڄ پچ گهٽي ڪين آهي. ھاڻي وگيانين مونکي ليپٽاپ (Laptop) جي روپ ۾ ظاهر ڪيو آهي. جنهنکي هرڪو سولائيءَ سان ڪٽي ۽ استعمال ڪري سگهي ٿو. ٻيو تہ مون پاڻ سان گڏ اِنٽرنيٽ جو اِنقلاب پڻ آندو آهي. دنيا اندر ويبِ سائيٽ ۽ اي-ميل جهڙا اَچرج ڀريا ڪارناما مون ئيِ آندا آهن. هن ڪان پوءِ اَلائي ڇا ڇا ۽

ڪھڙيون ڪھڙيون ڪرامتُون آڏيندس! اِھا خود مونکي بہ خبر ڪونہ آھي. اَڳتي ڏسو آءٌ ڪھڙا ٿو رنگ رچايان.

ھن دنيا جو اِتھاس پٿريگ کان شروع ٿيو. اُن کان پوءِ ھنري يگ آيو، مشين جو يگ آيو، پولار يگ آيو مگر ھاڻي ھلي رھيو آھي منھنجو يگ يعني ”ڪامپيوٽر يگ“. آءٌ وگيان جو وڏو چمتڪار آھيان! اِنساني عقل جو ڪَرِشمو آھيان! آءٌ ڪامپيوٽر آھيان!!

نوان لفظ :- *************************

ڪرتب- ڪم. طلب - گھر. پولار - خال.

ڪرشمو - چمتڪار. اِلزام - ڏوھہ. حفاظت - بچاءُ، سنڀال.

بھا - قيمت. خادم - نوڪر.

سوالُ ١- ھيٺين سوالن جا جواب ھڪ سٽ ۾ ڏيو:

١- ھن يگ جي ڪھڙي نئين ايجاد آھي؟

٢- ڪنھنجي بہ جاءِ سڃاڻپ ڇا مان ملي ٿي؟

٣- ڪامپيوٽر پنھنجي پردي تي ڇا ڏيکاري سگھي ٿو؟

٤- ڪامپيوٽر ڪنھنجي معرفت خبرچار لکيت ۾ ڏيئي سگھي ٿو؟

٥- جادوگر ڇا جي وسيلي جادوءَ جا ڪرتب ڏيکاريندو آھي؟

٦- ڪامپيوٽر ڪنھنجي چرپر سان ڪم ڪري ٿو؟

٧- ڪامپيوٽر کي ڪڏھن ڪھڙي بيماري لڳي ٿي؟

٨- ھن وقت دنيا اندر ڪھڙو يگ ھلي رھيو آھي؟

سُوالُ ٢- ھيٺ لکيل سوالن جا ٿوري ۾ جواب ڏيو:

١- ڪامپيوٽر کي ويھين صديءَ جو ڪمال ڇو مڃيو ويو آھي؟

٢- ڪامپيوٽر ڪهڙي نموني ڳيان وگيان جا پنڌار ڏيئي سگهي ٿو.

٣- ڪامپيوٽر جو واهپو ڇو وڌي رهيو آهي؟

سُوالُ ٣- هيٺين لفظن جا ضد ڏيو:

جنم، گيان، ڪمائتو، غلام، خوبي.

سوال ٤- ڪامپيوٽر تي ١٠، ١٥ جملا لکو:-

سوال ٥ - هيٺين جملن جي خالن ۾ صفتون وجهو :

١. هن شيشيءَ ۾ .... مَسُ آهي.

٢. صبح جو هڪ .... ٿئي ٿو.

٣. ڇوڪريءَ هڪ .... راڳُ ڳايو.

٤. گهوڙي کي .... ٽنگون ٿينديون آهن.

٥. نانيءَ اسانکي .... آکاڻي ٻڌائي.

٦. سنديپ اِمتحان ۾ .... نمبر آيو.

سوال ٦- صفتون لکو:-

اوندهه، سمجهه، پٿر، سنيال

* * *

سبق ٻارهون

وڻ پوکِيُون

دَرِ دَرِ وَڻَ پوکيندا سين،
اَسين دَرِ دَرِ وڻ پوکِيندا سين.

١- وَڻَ ڌَرتيءَ جا ڳِهڻا آهِنِ،
ٿَرَ - ٻَرَ کي سِينگارِن ناهِنِ.
قُدرَتَ جي هِيءَ پيارِي نعمَتَ،
پائي جهولَ جَهلِيندا سِين.
اَسين دَرِ دَرِ ......

٢- ٻَرِکَ جي لڳندا وَرکا ايندي،
ڌَرتيِ ڦَلَندي، اَنُ ڌَنُ ڏِيندي،
پَوندا مالَ مَڇي گاهِنِ تي،
ٻَرِجي ياڳِيا تِيندا سين،
اَسين دَرِ دِرِ ......

٣- وَڻَ ٽِڻِ ديسَ جي دولتَ آهِنِ،
طاقَتَ مُلِڪَ کي ٿا پَهُچائِنِ،
هي اِسراري ڳُجُهه ڳوليي،
اَسين خاڪَ مان سونُ وَٽيِداسين.
اَسين دَرِ دَرِ ....

٤- وَڻَ سُڄَ ۾ ٿا وَسَنوَ لَڳائِنِ،
آئي وئي کي ٿا سُکُ پَهُچائِنِ،
اهڙن سَدِ اُپڪارِيُنِ جا،
اَسين شيواڏاري ٿِينداسين.
اَسين دَرِ دَرِ ....

نون لَفِظَن ۽ اِصطِلاحَنِ جي مَعنيِ: ************

ڳَهَڻا- زيورَ . ٿَرُ- زَمِينَ. بَرُ- بَنُ، جهَنگلُ.
نَعمَتَ - سوَغاتَ، ملڪيت، مالُ- چوپايو مالُ.
بَرِڪَ- دَرِخَتَ، وڻ. وَرکا- وَرشا، بَرساتِ
مَڇَنِ - طاقت حاصُل ڪرڻ. وَسَنوَ- ڇَهَلَ ڇَهَل.
ياڳيا - ساوا، سُکيا سَتابا، مالا مال،
خاڪَ مان سونُ وَٽِڻُ - مٽيءَ مان سوني پيدا ڪَرڻُ،
اُپڪاري - ڀلو يا اُپڪارُ ڪندڙُ

✦ اَڀِياسُ ✦

سُوالُ ١- هيٺين مان هرهِڪَ سُوالَ جو جوابُ هِڪَ ٻِن سِٽُنِ ۾ لِکو:
١- وَڻَ ڌَرتيءَ جا ڳَهِڻا ڇو ٿا سَڏِجَنِ؟
٢- وَڻَ ڪِٿي سينگارُ ڪَنِ ٿا؟

٣- برکَ لڳائڻ سان ڪهڙا فائدا ٿيندا؟
٤- وَڻ پوکڻ سان اَسين ڀَرِيا ڀاڳيا ڪيئن ٿينداسين؟
٥- وَڻ آئي وِئي کي ڪهڙو فائدو ٿا پهچائِنِ؟
٦- ڪَوِي وڻن کي پَرَاُپڪارِي ڇو ٿو سڏي؟

سوال ٢- جوڙا ملايو

(١) ڌرتي ڦلندي — (الف) ورکا ايندي
(٢) برک جي لڳندا — (ب) سُکُ پهچائڻ
(٣) آئي وئي کي ٿا — (ب) اَنُ ڌن
(٤) وڻ سڄ ۾ ٿا — (پ) وَسَنو لڳائڻ

مشغولي:- ماسٽر صاحب شاگردن کي، برسات جي مند ۾، پنهنجي گهر جي آسپاس ٻوٽا لڳائڻ لاءِ چوي.

وياڪرڻ

هيٺين جملا ڌيان سان پڙهو:-
سنديپ اچي ٿو.
سنديپ آيو.
سنديپ ايندو.

پهرئين جملي ۾ فعل 'اچي ٿو'. اِهو ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم هينئر ٿئي ٿو. جڏهن فعل وارو ڪم هلندڙ وقت ۾ ٿئي ٿو تڏهن چئجي ٿو تہ اُهو 'زمان حال' ۾ ٿيو آهي.

ٻئي جملي ۾ فعل 'آيو' ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم گذريل وقت ۾ ٿيو آهي. جڏهن فعل وارو ڪم گذريل وقت ۾ ٿيل هجي تڏهن چئجي تہ اِهو 'زمان ماضيءَ' ۾ ٿيو.

ٽئين جملي ۾ فعل 'ايندو' ڏيکاري ٿو تہ اچڻ جو ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيندو. جڏهن فعل وارو ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيڻو هجي تڏهن چئجي تہ اِهو 'زمان مستقبل' ۾ ٿيندو.

***

سبق تيرهون

متيءَ جو ٻورو

هڪڙي هنڌ هڪڙي غريب وڏوا رهندي هئي. اُن کي هڪ ٻني هئي، جنهن جي اُپت تي پنهنجو پيٽ پاليندي هئي. هن جي ٻنيءَ جي ڀرسان هڪڙي وڏي ماڻهوءَ جو باغ هو. اُن وڏي ماڻهوءَ جي اِڇا هئي ته پنهنجي باغ کي وڌايان؛ تنهن ڪري اها ٻني اکين ۾ هئس. هو ڏن وارو ۽ بيئل ماڻهو هو، سو ڪنهن اٽڪل سان ٻني ڦٻائي ڇڏيائين.

هڪڙي ڏينهن اها وڏوا هن جي وات جهلي بيٺي رهي. جڏهن هو اتان اچي لنگهيو، تڏهن نماڻائيءَ سان کيس وينتي ڪيائين ته ”منهنجي وڏن جي ٻني، جا توهان هٿ ڪئي آهي، تنهن مان رڳو هڪ ٻورو متيءَ

جو ڪٽڻ ڏيو.

هن سوچيو ته ان ۾ سندس ڪو نقصان ڪونهي. ڀلي ته هن جي دل راضي ٿئي؛ سو هن کي چيائين ته ”وڃي مٽيءَ جو ڀورو ڀري ڪڍ.“ هن مٽيءَ جو ڀورو ڪٽي ڀريو ۽ پوءِ انهيءَ وڏي ماڻهوءَ کي چيائين ته ”جيئن مون تي ديا ڪري مٽيءَ جو ڀوري ڪٽڻ جي موڪل ڏني اٿو. تيئن ڪرپا ڪري اهو ڀورو کڻايوم.“

ﭘﮭﺮﻳﺎﺋﻴﻦ ته وڏي ماڻهوءَ نهاريس به ڪين ۽ سمجهيائين ته هيءَ ڪا چري ٿي ڏسجي، جو مون جهڙي ماڻهوءَ کي اهڙو ڪم ٿي ڏسي؛ پر ان وڏوا گهڻيون منٿون ڪيس ۽ جڏهن ڏنائين ته هن مان جند ڇڏائڻ جي نيت سان هٿ وجهي کڻائڻ لڳس؛ پر اهو ڀورو هو ڳورو، سو چوري ڪين سگهيو. تڏهن چوڻ لڳس ته ”مائي! منهنجي جاءِ نه آهي، هي تمام ڳورو آهي ۽ مون کان نه ٿو کڄي.“ تڏهن اها وڏوا واکو ڪري چوڻ لڳي ته ”هان! هي ٿون ڪٽي نه ٿو سگهين، پوءِ هيءَ سڄي ڀني، جنهن ۾ آهڙا لکين ڀورا ٿيندا، سا ڪيئن پاڻ سان ڪٽي ويندين؟ اِهي وچن هن جي من ۾ چڀي ويو ۽ گهڻو پڇتايائين. پوءِ ان وڏوا کان ڪميا گهري اها ساڳي ڀني ورائي ڪيس ڏنائين.

جڳتر ۾ انهيءَ ڏن واري ماڻهوءَ جهڙا گهڻا آهن، جي غريبن ۽ اناٿن جو مال تڪيندا آهن ۽ وجهه لڳين ته ڪٽي وڃن. پر ڀڳوان ڏاڍو آهي، انهيءَ کان ٻچڻ

گهرجي. انڌيري ۾ ڪُنياءُ هن کي نہ وڻندو آهي. پنهنجي دل تي هٿ رکي، ٻين سان هلت ڪرڻ گهرجي.

سوال ١- هيٺ ڏنل سوالن جا جواب لکو:

١) غريب وڏوا پنهنجو پيٽ ڪيئن پاليندي هئي؟

٢) وڏي ماڻهوءَ وڏوا جي ٻني ڪيئن ڦٻائي؟

٣) وڏوا وڏي ماڻهوءَ کي ڪهڙي وينتي ڪئي؟

۴) وڏوا جو ڪهڙو وچن وڏي ماڻهوءَ جي من ۾ چڀي ويو؟

٥) هن سبق مان ڪهڙي سکيا ملي ٿي؟

سوال ٢- هيٺين لفظن جي معنيٰ ٻڌائي جملن ۾ ڪم آڻيو:

اُپت، ڦٻائڻ، چيڻ، ڪميا، ڪُنياءُ

(ب) هيٺيان اصطلاح کولي سمجهايو:

اک ۾ هئڻ، جند نہ ڇڏڻ، دل تي هٿ رکڻ، مال ٽڪڻ.

نوان لفظ : **************************

اُپت- آمدني، ڪمائي. ڪميا- معافي.

ٻورو- ڳوڻ. جڳتر- دنيا ۾.

سوال ٥ (الف) - هيٺيان انگ اکرن ۾ لکو:

٦١، ٦٢، ٦٣، ٦۴، ٦٥، ٦٦، ٦٧، ٦٨، ٦٩، ٧٠

(ب) هيٺيان اکر انگن ۾ لکو:-

ايڪهتر، ٻاهتر، ٽيهتر، چوهتر، پنجهتر، ڇاهتر، ستهتر، انهتر، اُٺاسي، اسي.

* * *

سبق چوڏهون

بيربل جي سياڻپ

ناميارو اڪبر بادشاهه، بيربلؔ کي سندس سياڻپ سبب ٻين مڙني وزيرن کان گهڻو وڌيڪ ڀانئيندو هو. هوُ سندس ساراهه مان اصل ڪين ڍاپندو هو. انهيءَ ڪري بادشاهه جا ٻيا وزير هميشهه پيا پوسرندا هئا. هڪ ڏينهن بادشاهه کي چئي ڏنائون، ’جيئندا قبلا! اوهين سمجهو ٿا ته بيربل ڪانسواءِ دربار ۾ صفا اوندهه ٿي ويندي، سا ڳالهه هروڀروُ برابر ناهي. اوهين بيربل کي موڪل تي اُماڻي اسانکي آزمائي ڏسو ته اسين به عقل جا صفا ڪورا نه آهيون.

بادشاهہ درٻارين جي ڳالهہ مڃي ۽ بيربل کي ڪجهہ وقت لاءِ دربار ۾ اچڻ کان موڪل ڏني. هڪ ڀيري بادشاهہ ڪچهريءَ ۾ ويٺو هو تہ اوچتو کا ڳالهہ سُجهي آيس. اِنهيءَ تي درٻارين کان سوال ڪيائين، ’ٻڌايو تہ اُهو ڪهڙو ڪم آهي جو مان ڪري سگهان ٿو، پر ڏاڍي نٿو ڪري سگهي؟‘ درٻاري سوال ٻڌي منجهي پيا، گهڻو دماغ ڊوڙايائون، مگر ڪنهن کي بہ برابر جواب ڪين سجهيو. درٻارين کي هيئن ٻُت بڻيو ويٺو ڏسي، بادشاهہ کي ڪاوڙ لڳي. سندس جوش ڍرو ڪرڻ لاءِ هڪ وزير، هٿ ادب سان ٻڌي چيو، ’جهان پناه! معافي ملي تہ سچ چئي ڏيان.‘ بادشاهہ وٽان موڪل ملڻ تي وزير چيو، ’سائين ڏاڍي وڏي طاقت وارو آهي. هوُ ڪجهہ بہ ڪري سگهي ٿو. اهڙو ڪوبہ ڪم ڪونهي جو هوُ نہ ڪري سگهي.‘

اهو جواب ٻڌي بادشاه مُرڪيو. وزيرن ڏانهن نهاريندي، هن چيو، ’جواب ڏيئي نٿا سگهو نہ، بيربل کان سواءِ سچ پچ منهنجي دربار ۾ اونده آهي. هاڻي بيربل کي ماڻهو موڪلي، گهرائي ٿو وٺان. ڪانئس پڻ هن سيا ۾ ساڳيو سوال پڇيو ويندو. هو نہ پہ جواب ڏيندو. پوءِ اوهين پاڻ اَمينُ ٿِجو تہ بيربل جي سمجهہ ۽ سياڻپ کي ڇو ٿو ساراهجي؟

سپاهي ويو سو جهٽ بيربل کي دربار ۾ وٺي آيو. بيربل کي دربار ۾ وري آيل ڏسي، اَڪبر بادشاهہ سَرهو

ٿيو. جڏهن بادشاه کي جهڪي سلام ڪري، بيربل پنهنجي مقرر جاءِ تي ويٺو. تڏهن اڪبر اهو ساڳيو سوال، جو هن ٻين وزيرن کان پڇيو هو، سو بيربل کان پڻ پڇيو. بيربل منٽ اڌ سوچي چيو، ”مالڪ! اِهو ته اوهان خود ڪري ڏيکاريو آهي.“ وزير وائڙا ٿي ويا. هنن ڪجهه ڪين سمجهيو. اڪبر بادشاهه هڪدم سمجهي ويو ته بيربل جو ڪهڙو مطلب آهي. پر پنهنجن موڳن درٻارين کي سمجهائڻ لاءِ اڪبر بادشاهه چيو، ”بيربل، اڄ پرولين ۾ ڇو پيو ڳالهائين؟ چٽو ڪري ٻڌاءِ ته آخر ڇا تو چوڻ گهرين؟“ بيربل انهيءَ تي ورندي ڏني، ”قبلا، اوهان مونکي بنا ڪنهن قصور جي ڪچهريءَ مان نيڪالي ڏيئي گهرِ اُماڻي ڇڏيو. اهڙي خطا اِنسان ڪري سگهي ٿو. ڌڻي اهڙو انرٿُ يا بي-انصافي ڪڏهن نٿي ڪري سگهي.“

هيءُ جواب ٻڌي، وزير ۽ ٻيا درٻاري پنهنجي هلت تي ڏاڍو لڄي ۽ پشيمان ٿيا ۽ بيربل جي عقل ۽ سياڻپ کي ساراهڻ لڳا. بادشاهه کي منٿ ڪيائون ته بيربل کي درٻار ۾ واپس گهرائي ڪيس جوڳي جاءِ ڏني وڃي.

نوان لفظ :- *********************

ناميارو- مشهور   عقل - سمجهه

ڪچهري- درٻار   خطا - غلطي

✦ اَڀياسُ ✦

سوال ١- هيٺين سوالن جا جواب لکو:-

١) بيربل ڪير هو ۽ اڪبر ڪيس ڇو گهڻو پائيندو هو؟

٢) درٻارين کي بيربل ڇو ڪين ٿي وڻيو؟

٣) اڪبر بادشاهہ وزيرن کان ڪهڙو سوال پڇيو؟

٤) وزيرن مان هڪ بادشاهہ جي سوال جو ڪهڙو جواب ڏنو؟

٥) بيربل ساڳئي سوال جو ڪهڙو جواب آڇيو؟

سوال ٢- هن سبق مان بيربل بابت اوهان کي ڪهڙي خبر پوي ٿي؟

سوال ٣- هيٺين لفظن جي معنيٰ ڏيئي، اُهي پنهنجن سِٽُن ۾ ڪم آڻيو:

سياڻپ، ساراهہ، عقل، منجهڻ، دماغ، مرڪڻ، پري سيا، آمينُ، پَروُڙڻُ، ڪوپري.

سوال ٤- هيٺيان اصطلاح جملن ۾ ڪم آڻيو:-

ساراهہ جا ڍڪ پرڻ، سرهو ٿيڻ، پشيمان ٿيڻ، نهہ پهہ جواب ڏيڻ.

سوال ٥- ضد ڏيو :

سياڻپ، اوندهہ، ڏٽي، سخت

مشغولي:-

ماستر صاحب ٻارن کي چوي تہ گهر ۾ چترائي واريون ڪهاڻيون پڙهن ۽ ٻين کي بہ ٻڌائين.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو:-

۱- ڪانءُ وڻ تي وينو آهي. ڪانويلي آسمان ۾ اُڏامي ٿي.

۲- ڪتو ڀونڪي ٿو. ڪُتي پاڻي پيئي ٿي.

۳- مور نچي ٿو، ڍيل ڏاڏا چڳي ٿي.

مٿين جملن ۾ ڪانءُ، ڪتو، مور نَر آهن. ڪانويلي، ڪتي، ڍيل مادي آهن. سڀ ساهوارا ٻن جنسن جا ٿين ٿا. نر کي 'جنس مذڪور' چئجي ٿو. ماديءَ کي 'جنس مونث' چئجي ٿو.

سوال - ۱ هيٺين مذڪر جا مونث ڏيو:

ياءُ، پتا، راجا، نوڪر، ٻالڪ، پٽ

سوال - ۲ هيٺين مونث جا مذڪر ڏيو:

چاچي، ڪنوار، گهوڙي، ڪُڪڙي، ڏاڏي

سوال ۳- هيٺين جملن جا زمان سڃاڻو

۱) پوجا مضمون لکيو.

۲) ڌرتي گول آهي.

۳) مونکي پنهنجو فوٽو ڏيکار.

۴) رشميءَ سينڊل پاتو.

۵) راجو ڪولڪتا ويندو.

***

سبق پندرهون

سِنڌُ جي سيِتا - مارُئي

سِنڌ جي ملير ڳوٺ ۾ مارُئي ڄائي هئي. مائٽن هُن کي ننڍي هوندي ئي کڙمي جي پٽ کيت سين سان مڱائي ڇڏيو.

مارئي صورت جي سُهڻي هئي. ڦوڳسين نالي هڪ جوان مٿس موهتُ ٿي پيو. ڦوڳسين مارئيءَ جي پيءُ کي چيو، ”مان مارُئي سان شادي ڪرڻ ٿو چاهيان.“ مارئيءَ جي پيءُ چيو، ”مارئي اڳ ۾ ئي مڱيل آهي. اسان ۾ مائٽي ٽوڙڻ جو رواجُ ڪونهي.“

ڦوڳسين کي خار لڳا. هن وڃي بادشاهہ عمر سومري

کي ٻڌايو تہ مارئي سهڻي ڇوڪري آهي توهان اُن سان شادي ڪريو.

هڪ ڏينهن مارئي کوهہ تان پاڻي ڀري رهي هئي تہ عمر بادشاهہ کيس زوريءَ اُٺ تي چاڙهي ڀڄائي ويو!

عمر مارئي کي پنهنجي محل ۾ وهاري کيس کائڻ لاءِ سوادي طعام ۽ پائڻ لاءِ اُچا ريشمي ڪپڙا ڏنا، پر مارئيءَ چيس تہ تنهنجي محلات کان منهنجي جهوپڙي مونکي پياري آهي ۽ تنهنجي اُچن ڪپڙن کان مونکي پنهنجو سادو ڪٿو سٺو ٿو لڳي. مان توسان شادي هرگز ڪين ڪنديس.

عمر کيس ڏاڍو هرڪايو پر مارئيءَ تي ڪوبہ اثر نہ ٿيو. هوءَ سيتا وانگر ست تي قائم رهي. عمر بادشاهہ هار مڃي ۽ مارئي کي چيائين تہ هاڻي سمجهہ تہ مان تنهنجي ڀاءُ سمان آهيان. پوءِ عمر کيس پيڻ بڻائي سندس شادي کيت سين سان ڪرائي ۽ جس کٽيو.

نوان لفظ :- ************************

طعام - سوادي کاڌا ، هرڪايو - لالچايو

موهت ٿيڻ - فدا ٿيڻ ، هرگز - اصل نہ

✦ اَڀياسُ ✦

سوال ۱- هيٺين سوالن جا جواب لکو:-

۱) مارئي ڪٿي جائي هئي؟ ڪنهن سان مڱيل هئي؟

۲) ڦوڳسين کي ڇو خار لڳا؟ هن ڇا ڪيو؟

٣) مارئي کي ڪير پڄائي ويو ۽ ڇو؟
٤) عمر مارئيءَ کي ڪٿي رهايو ۽ ڪهڙي لالچ ڏني؟
٥) عمر آخر مارئي کي ڪيئن سين سان ڪيئن پرڻايو؟

سوال ٢- هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن:
١- ”اسان ۾ مائٽي ٽوڙڻ جو رواج ڪونهي.“
٢- ”تنهنجي اُچن ڪپڙن کان مونکي پنهنجو سادو ڪٿو ٿو سٺو لڳي.“
٣- ”هاڻي سمجهه ته مان تنهنجي پاءَ سمان آهيان.“

سوال ٣- مارئيءَ بابت پنج سِٽون لکو.

وياڪرڻ

هيٺيان جملا ڌيان سان پڙهو :

١- ڇوڪرو پڙهي ٿو	ڇوڪرا پڙهن ٿا
٢- گڏي نچي ٿي	گڏيون نچن ٿيون.

مٿين جملن ۾ ڇوڪرو ۽ گڏي معنيٰ ’هڪ ڇوڪرو‘ ۽ ’هڪ گڏي‘ آهي ڇوڪرا معنيٰ هڪ کان وڌيڪ ڇوڪرا ۽ گڏيون معنيٰ هڪ کان وڌيڪ گڏيون آهن. ڇوڪرو اڪيلو آهي ۽ گڏي به اڪيلي يا هڪ آهي. اهڙن اسمن کي ’عدد واحد‘ چئبو آهي.

اهڙي طرح ڇوڪرا ۽ گڏيون هڪ کان وڌيڪ آهن. اِهي ’عدد جمع‘ آهن.

هيٺين عدد واحد کي عدد جمع ۾ آڻيو :

راڻي - ٻلي - مئنا - چيلي

هيٺين عدد جمع کي عدد واحد آڻيو :

مٽڪا - جهرڪيون - ڪٽمنڙا - راتيون - ڪسرتون

***

سبق -١٦

نِمِرتا

نمِرتا جو پاٺ پڙهہ تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

١- نِمِرتا بنا، پل تون شاهوڪار هجين،
عهديدار، قابل، دلدار هجين.
نهٺائيءَ بنا اٺئي سپ اِجائي،
نِمِرتا جو پاٺ پڙهہ تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

٢- ميودار وڻ ٿي نِميل رهي ٿو،
گڻوان اِنسان ٿي قُربدار رهي ٿو،
نہ ڪمزور ڄاڻ اُنکي تون پائي،
نِمِرتا جو پاٺ پڙهہ تون پائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

۳- ڄن ڪئي ڏاڍائي، تِن پاتي ڇائي،
مغرورن جي رهي نہ هَستي ڪائي،
نِمرِتا واري جي آ سيني سان رِهائي رِسائي،
نِمرِتا جو پاٺ پڙھ تون ڀائي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

نوان لفظ :

عهديدار	- پد وارو	نمرتا وارو	: نِهينو
قابل	- هوشيار	مغرور	- گهمنڊي
دلدار	- دل وارو	رهائي رسائي	- پنهنجائپ
هِستي	- طاقت، شڪتي	ڏاڍائي	- آڪارِ

✦ اڀياس ✦

سوال ۱) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو :

۱) اِنسان کي سچي زندگي گذارڻ لاءِ ڪهڙو پاٺ پڙهڻ گهرجي؟

۲) ڏاڍائيءَ جو ڪهڙو حال ٿئي ٿو ؟

۳) نِمرِتا جو پاٺ ڪنهن کي پڙهڻ گهرجي ؟

۴) ڪهڙو وڻ سدائين نميل رهي ٿو ؟

۵) نِمرِتا جي ڪنهن سان رهائي رسائي آهي ؟

سوال ۲) هيٺين سوالن جو جواب پنڄن - ڇهين سٽون ۾ ڏيو :

۱) اسان جي زندگيءَ ۾ نِمرِتا جو پاٺ ڇو ڌارڻ گهرجي ؟

۲) ميويدار وڻ ڇو نميل رهي ٿو، اُن مان ڪهڙي سکيا ملي ٿي ؟

۳) ڪوي، هن ڪويتا ۾ مغرورن لاءِ ڪهڙي نصيت ڏني آهي ؟

سوال ۳) هيٺين لفظن جي معني ڏيئي، جملن ۾ ڪم آڻيو :-

نِمرِتا - قابل - عهديدار - نهٺائي - مغرور.

سوال ۴) هيٺين سٽن جي چٽيءَ طرح سمجهاڻي ڏيو :

جن ڪئي ڏاڍائي، تن پاتي ڇائي،
مغرورن جي رهي نه هستي ڪائي،
نِمرِتا واري جي آ سيني سان رهائي رِسائي،
نِمرِتا جو پاٺ پڙهه تون ياڻي،
جنهن ۾ آ سچي زندگي سمائي.

سوال ۵) هيٺين لفظن جا اُبتي معنيٰ (ضد) وارا لفظ ڏيو :

(۱) دليدار (۲) نهٺائي (۳) شاهوڪار (۴) ڪمزور (۵) مغرور
(٦) سچائي (۷) هستي (۸) گڻوان.

سوال ٦) هيٺين لفظن جون صفتون ٺاهيو :

گڻ - قابلت - عهدو

وياڪرڻ

ٽورو دم

سوال ۱) : هيٺيان جملا ڏيان سان پڙهو.

(الف) ۱) گوپال، تون اڄ منهنجي گهر اچج.
۲) درياهه شاهه، جهوليلعل هر انسان تي مهربان آهي.

پهرين جملي ۾ گوپال کي سڏ ڪري ڪجهه چيو ويو آهي ۽ ٽورو وقت بيهڻو تو پوي. ساڳئي نموني ٻئين جملي ۾ درياهه شاهه چوڻ کانپوءِ ڳالهائڻ وقت ٽورو وقت بيهڻو ٿو پوي. جنهن ڪري ٽورو دم ڏيڻو پوندو آهي.

ب) هيٺيان جملن ۾ ٽورو دم ڏيو.
۱) ٻالڪو سدائين سچ ڳالهايو.
۲) رام کي ڪيلو زيتون ۽ چڪون وڻندا آهن.
۳) شينهن هاٿي ۽ لومڙ وغيره جهنگلي جانور آهن.
۴) سيتا گيتا ۽ رام شيام چوٿين درجو پڙهندا آهن.

***

مَهاراشٽر راڄيه پاٺيه پُستڪ نرمتي وَ اَڀياس ڪرم سنشوڌن مَنڊل، پُڻي.

Rs. 15.00

सिंधी (अरे.) सिंधुभारती इयत्ता-८वी